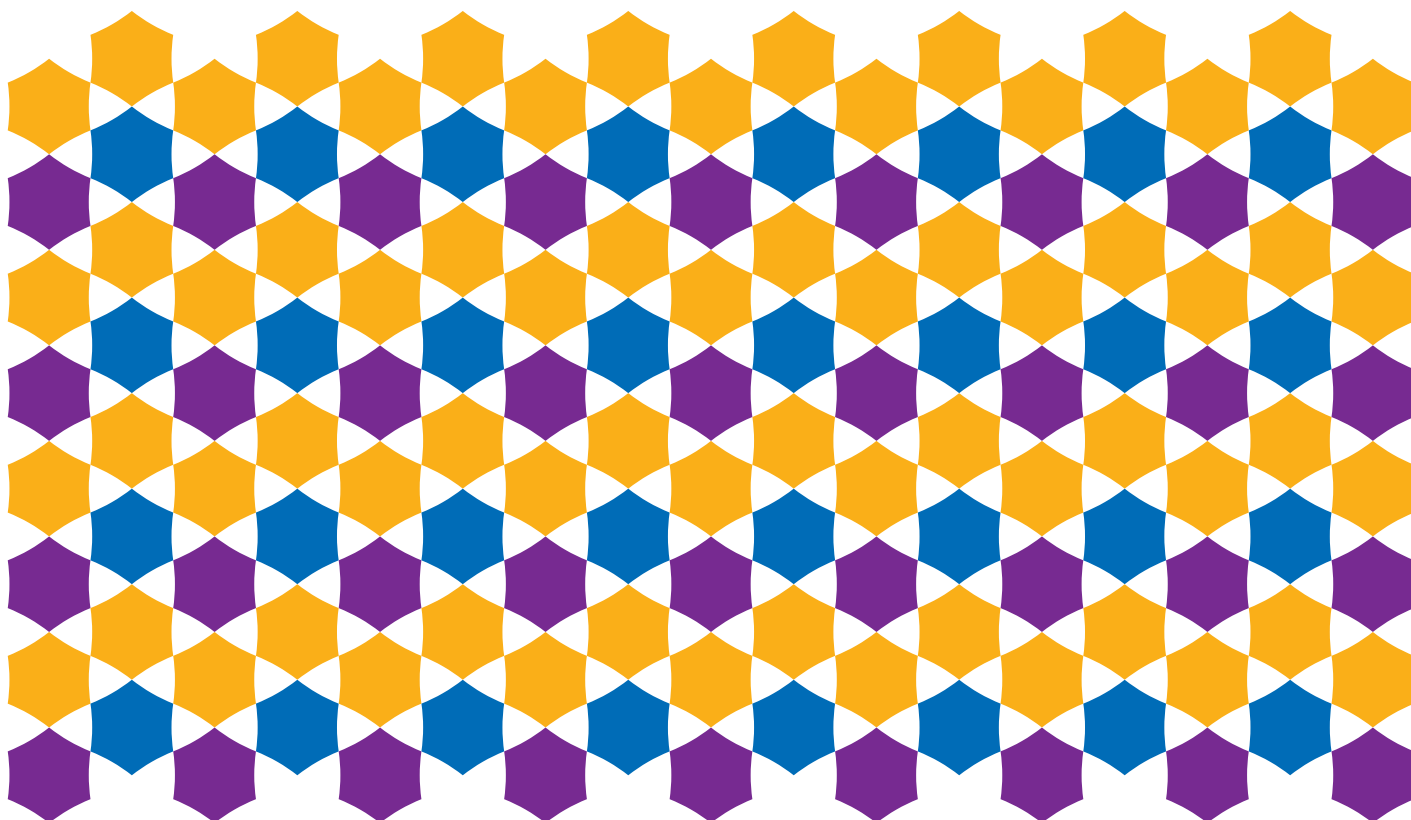

Tidiga avhopp från högskolan

Analys av genomströmning på de
tio största yrkesexamensprogrammen

Rapport 2017:17

Tidiga avhopp från högskolan

– Analyser av genomströmning på de tio största yrkesexamensprogrammen

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2017

Författare: Fredrik Svensson, Sofia Berlin Kolm

Universitetskanslersämbetet • Löjtnantsgatan 21 • Box 7703, 103 95 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Den här studien	7
Mått på genomströmning	7
Anledningar till avhopp	9
Metod och data	11
Beskrivning av måtten på tidiga avhopp och kvarvaro termin 1 till 6	11
Resultat	13
Beskrivande statistik	14
Ålder vid nybörjarterminen	14
Könsfördelningen på de tio yrkesexamensprogrammen	15
Svensk eller utländsk bakgrund hos högskolenybörjarna	16
Nybörjarnas sociala bakgrund	17
Högskolenybörjarnas gymnasiebetyg	18
Avhoppsfrekvenser per yrkesexamensprogram	19
Bivariata analyser	20
Flera män än kvinnor hoppar av	20
Yngre nybörjare hoppar av i något högre grad än äldre	21
Vanligare att nybörjare med utländsk bakgrund hoppar av	22
Social bakgrund har liten betydelse för avhoppsfrekvensen	23
Låga gymnasiebetyg sammanfaller med höga avhoppsfrekvenser	25
Logistisk regression	26
Vad visar den logistiska regressionen?	28
Kvarvaro termin 1 till 6	29
Kvarvaro termin 1 till 6 för varje yrkesexamensprogram	29
Kvarvaro på civilingenjörsutbildningar per lärosäte	30
Kvarvaro på sjuksköterskeutbildningar per lärosäte	31
Kvarvaro på högskoleingenjörsutbildningar per lärosäte	32
Kvarvaro på ämneslärarutbildningar per lärosäte	33
Kvarvaro på förskollärarytbildningar per lärosäte	34
Kvarvaro på grundlärarutbildningar per lärosäte	35
Kvarvaro på socionomutbildningar per lärosäte	36
Kvarvaro på juristutbildningar per lärosäte	37
Kvarvaro på civilekonomutbildningar per lärosäte	38
Kvarvaro på läkarutbildningar per lärosäte	39

Diskussion	40
Vilka variabler påverkar avhoppsriskerna?	40
Avhopp under sex första terminerna	42
Åtgärder för att minska avhopp	42
Riktade åtgärder	42
Identifiera studenterna som riskerar att hoppa av	43
Männen på kvinnodominerade utbildningar	43
Höjda krav för antagning	43
Breddat deltagande och avhopp	43

Sammanfattning

I vilken utsträckning studenter som påbörjat en utbildning också genomför och slutför den påverkar lärosätenas resursutnyttjande och effektivitet. För studenten är det också en fråga om att hen satsar tid och pengar på en utbildning som kanske inte fullföljs. Dessutom spelar genomströmningen en viktig roll i den aktuella diskussionen kring breddad rekrytering och breddat deltagande. I den här registerstudien analyseras genomströmning med två mått; *tidiga avhopp* respektive *kvarvaro termin 1 till 6* på de tio största yrkesexamensprogrammen för nybörjare höstterminen 2012 till och med vårterminen 2014.

Andelen tidiga avhopp varierar stort – från 8 procent på läkarprogrammet till 35 procent på ämneslärarprogrammet. De tidiga avhoppens relation till studenternas kön, ålder vid nybörjarterminen, svensk respektive utländsk bakgrund, social bakgrund och gymnasiebetyg har undersökts. Analyserna visar att män överlag hoppar av i högre utsträckning än kvinnor. Detta är särskilt tydligt på kvinnodominerade utbildningar, exempelvis på förskolläraryrkes- och sjuksköterskeprogrammen. Ålder vid utbildningsstarten påverkar också risken att hoppa av då det totalt sett är en något högre andel yngre än äldre nybörjare som hoppar av. Variationen är dock stor mellan programmen. Utländsk bakgrund ökar på vissa program risken för avhopp och tydligast är detta på utbildningar till ämneslärare, grundlärare och förskollärare. Gymnasiebetyget påverkar också benägenheten att hoppa av då låga gymnasiebetyg ökar risken att hoppa av på alla program utom socionomprogrammet. Social bakgrund mäts här som den högst utbildade föräldrarnas utbildningsnivå. Totalt sett hoppar studenter med lågutbildade föräldrar av i högre utsträckning än studenter med medelhögt och högutbildade föräldrar. När analyserna görs per program är det dock bara civilingenjörsprogrammet som uppvisar detta mönster, vilket visar att social bakgrund inte spelar någon stor roll för benägenheten att hoppa av.

Analyseras istället måttet för kvarvaro mellan termin 1 och 6 per yrkesexamensprogram utmärker sig tre program – läkarprogrammet som totalt sett har högst kvarvaro över de studerade terminerna samt ämnes- och grundlärarprogrammet som totalt sett har lägst kvarvaro. Kvarvaro termin 1 till 6 undersöktes även per lärosäte som ger utbildningar inom något av programmen. För varje program är det stor variation i kvarvaro mellan lärosätena, och ett och samma lärosäte kan ha hög kvarvaro på utbildningar inom ett program men låg kvarvaro på utbildningar inom ett annat program.

Denna studie visar att det för de flesta av de tio största yrkesexamensprogrammen finns generella samband mellan avhopp och gymnasiebetyg, kön, ålder samt att svensk respektive utländsk bakgrund har betydelse på vissa utbildningar. En viktig slutsats är att social bakgrund överlag inte påverkar benägenheten att hoppa av en påbörjad utbildning. Våra resultat tyder på att aktivt bredda deltagandet i högskolan av studenter från studieovana miljöer inte kommer att påverka genomströmningen negativt såvida kraven på förkunskaper inte sänks.

Inledning

Universitet och högskolor ska enligt högskolelagen (1992:1434)¹ aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan, vilket innebär att de ska arbeta aktivt för att studentpopulationens sammansättning i så stor utsträckning som möjligt ska avspegla befolkningen i stort. I promemorian "Brett deltagande i högskoleutbildning" (U2017/03082/UH) föreslås en skärpning i högskolelagen av lärosätenas uppdrag att arbeta med breddad rekrytering och breddat deltagande². Förslaget till ny formulering i lagen är att lärosätena "ska också aktivt främja ett brett deltagande i utbildningen". Begreppet deltagande innefattar enligt förslaget att söka, påbörja och fullfölja högre utbildning. Genomströmningen i högskolan blir därmed viktig att följa på olika sätt, exempelvis genom att studera om genomströmningen skiljer sig åt mellan studentgrupper med olika bakgrund. Med genomströmning avses i hur hög grad studenter som påbörjat en utbildning också genomför och slutför den. För programutbildningar innebär hög genomströmning att en stor andel av nybörjarna tar ut examen och för fristående kurser att studenterna i stor utsträckning tar de poäng som de är registrerade för.

Genomströmning är inte bara viktigt ur ett brett deltagandeperspektiv utan påverkar också effektiviteten i högre utbildning. Effektivitet och resursutnyttjande är omfattande begrepp som kan studeras utifrån olika perspektiv och mätas på en mängd olika sätt. Låg genomströmning och stora avhopp från en utbildning kan vara ett tecken på låg effektivitet då stora resurser i utbildningens början satsas på studenter som inte kommer att ta examen. Men hög genomströmning skulle också kunna uppnås genom att ställa låga krav på studenternas prestationer för att uppnå godkänt betyg. Så något klart samband mellan genomströmning och effektivitet kan inte sägas existera. Icke desto mindre kan stora avhopp från enskilda utbildningar tyda på problem. Likaså kan stor variation i avhopp mellan olika studentgrupper.

Genomströmningen i högskolan har också en påtaglig effekt för lärosätenas resursutnyttjande eftersom en del av den ersättning lärosätena får från staten baserar sig just på tagna högskolepoäng. Om studenten inte tar sina poäng tappar lärosätena en stor del av ersättningen, oavsett hur stora resurser som sätts in för att främja genomströmningen. För studenten är det också en fråga om att hen satsar tid och pengar på en utbildning som kanske inte fullföljs.

1. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434

2. <http://www.regeringen.se/4a0cf3/globalassets/regeringen/dokument/utbildningsdepartementet/hogre-utbildning/brett-deltagande-i-hogskoleutbildning.pdf>

Den här studien

Syftet med den här studien är att analysera och jämföra genomströmning med måtten *tidiga avhopp* och *kvarvaro termin 1 till 6* mellan olika studentgrupper, yrkesexamensprogram och lärosäten. En förhoppning är att resultaten ska kunna utgöra ett underlag som ger bättre kunskap om vad som påverkar genomströmningen och därmed var insatser i första hand behöver sättas in för att öka genomströmningen och minska avhoppet på respektive utbildningar. För att nå dit behövs en ökad kunskap om avhopparna och om parametrar som kan ha betydelse för om en student hoppar av eller inte. Här undersöks eventuella samband mellan *tidiga avhopp* och ålder vid nybörjarterminen, kön, svensk respektive utländsk bakgrund, social bakgrund (mätt utifrån föräldrars utbildningsnivå) samt gymnasiebetyg. Studiepopulationen utgörs av nybörjare på de tio största yrkesexamensprogram för de fyra terminerna höstterminen 2012, vårterminen 2013, höstterminen 2013 samt vårterminen 2014. Vidare analyseras *kvarvaro termin 1 till 6* totalt för varje yrkesexamensprogram samt för varje enskilt lärosäte som gav utbildningar inom de tio programmen höstterminen 2012.

Mått på genomströmning

För att kunna jämföra genomströmning mellan olika utbildningar och studentgrupper måste det mätas på ett tillförlitligt och liknande sätt så att jämförelserna blir relevanta. Det förekommer olika mått som beskriver genomströmning på exempelvis yrkesexamensprogram och på fristående kurser³. Ett mått på genomströmning som har använts sedan lång tid tillbaka är *examensfrekvens* vilken anger i vilken utsträckning de studenter som påbörjar en utbildning också avslutar den och tar examen. Examensfrekvensen mäts genom en uppföljning av studenterna en viss tid efter nybörjarterminen, exempelvis utbildningens längd + 3 år för att ta reda på hur stor andel som avlagt examen. En uppföljning av studenter som var nybörjare på yrkesexamensprogram under läsåren 2005/06–2009/10 och som tog examen 2013/14 visar på stor variation i examensfrekvenser. På utbildningen till barnmorska tog 93 procent av studenterna ut examen, vilket därmed är den utbildning med den högsta examensfrekvensen. Höga examensfrekvenser uppmättes också på läkarutbildningen där 88 procent av studenterna tog ut läkarexamen. Lägst examensfrekvens uppmättes däremot på civilekonomutbildningen, där 38 procent tog ut en civilekonomexamen⁴.

Examensbaserade mått på genomströmning förutsätter att det finns ett tydligt startdatum för studierna och att målet för utbildningen är att ta examen och fungerar därför bra för studenter på yrkesutbildningsprogram och speciellt på utbildningar som leder till legitimationsyrken, där examen är nödvändigt för att kunna få legitimation och därmed få utföra yrket. Det fungerar dock sämre om målet inte är att ta examen, vilket ofta är fallet för de studenter som läser fristående kurser där det istället gäller att klara av kursen. För fristående kurser handlar genomströmning snarare om hur många av de

3. Mått för genomströmning i utbildning på grund- och avancerad nivå. Rapport 2009:29 R HSV.

4. Genomströmning på grundnivå och avancerad nivå till och med 2013/14, UFO 20 SM 1502, Statistiska meddelanden UKÄ och SCB.

registrerade poängen som en student faktiskt tar, vilket är ett annat mått på genomströmning som kallas för *prestationsgrad*. Prestationsgraden beräknas som kvoten mellan studenternas avklarade högskolepoäng omräknade till helårsprestationer (det vill säga totala antalet tagna poäng dividerat med 60 högskolepoäng) och antalet helårsstudenter (det vill säga totala antalet registrerade poäng dividerat med 60 högskolepoäng). Prestationsgraden kan till exempel beräknas för en enskild kurs, för alla kurser inom ett ämnesområde eller för alla fristående kurser på ett lärosäte vilket möjliggör jämförelser. Uppföljningstiden för prestationsgrad är vanligtvis fyra terminer, det vill säga terminen för den första kursregistreringen och de tre efterföljande terminerna, och därför är de senaste uppgifterna om prestationsgrad för läsåret 2013/14. Studenternas totala genomsnittliga prestationsgrad var då 82 procent och uppdelat på kvinnor och män var motsvarande siffror 84 respektive 79 procent. Vidare har studenter som läser på programutbildningar i genomsnitt högre prestationsgrader än studenter som läser fristående kurser och studenter som läser campusbaserade utbildningar har i genomsnitt högre prestationsgrader än studenter som läser på distans. Högst prestationsgrad har studenter som läser på konstnärliga program på campus (93 procent) medan lägst prestationsgrader har studenter som läser fristående kurser på distans (53 procent)⁵.

Avhopp beskriver de fall då studenter avbryter sin utbildning innan utbildningen är klar och kan mätas som *avhoppsfrekvensen* som är kvoten mellan antalet avhoppare och antalet nybörjare. Väljer man att istället analysera de studenter som inte hoppar av så kallas detta för kvarvaro eller retention och andelen som är kvar av alla nybörjare kallas således för *kvarvaro- eller retentionsfrekvens*. Avhopp eller kvarvaro kan studeras ett visst antal terminer eller år efter studentens nybörjartermin. Exempelvis har UKÄ studerat kvarvaro andra terminen för alla högskolenybörjare höstterminen 2013. Av samtliga 66 400 nybörjare som påbörjade någon utbildning (fristående kurs eller program) var 72 procent kvar vårterminen 2014 (för mera information se⁶).

Det finns således många sätt att studera genomströmning och flera av UKÄ:s statistikprodukter innehåller varianter av dessa mått. Syftet med föreliggande studie är att fördjupa denna existerande kunskap med hur genomströmningen ser ut för olika grupper av studenter. Som bakgrund till detta går vi kort igenom den forskning som finns kring anledningar till avhopp.

5. Universitet och högskolor – Årsrapport 2017, UKÄ. Sida 45.

6. Genomströmning på grundnivå och avancerad nivå till och med 2013/14, UFo 20 SM 1502, Statistiska meddelanden UKÄ och SCB.

Anledningar till avhopp

Åtskilliga ansträngningar har gjorts både nationellt och internationellt för att utforska och beskriva parametrar som har betydelse för om en student väljer att hoppa av eller att fullfölja sin påbörjade utbildning⁷⁻¹⁷. Detta omfattande arbete har bland annat utmynnat i teoretiska avhopp-modeller och man har identifierat områden med särskilt stor betydelse för om en student väljer att hoppa av eller stanna på en utbildning. Andersson et al.¹⁷ redogör för ett antal sådana områden och vi ger här en kort sammanfattning av dessa. Anledningen till att en student väljer att börja en utbildning beror självklart till stor del på ett **intresse** för själva utbildningen. När det gäller beslutet att hoppa av handlar det därför ofta om konflikter mellan studentens intresse och upplevelsen på utbildningen. Varför den här konflikten uppstår kan exempelvis bero på att studentens intressen förändras över tiden, att andra utbildningar är intressantare eller att utbildningen inte lyckas förmedla det som ursprungligen fångade studentens intresse. Beslutet att hoppa av kan också bero på att **kvaliteten** på utbildningen upplevs som bristande och inte motsvarar förväntningarna. Det kan handla om att praktiska saker som rör kursorganisation såsom planering, informationsflöde och återkoppling inte fungerar tillfredsställande, men också om att den pedagogiska och/eller vetenskapliga kvaliteten anses vara bristfällig.

Ett annat viktigt motiv för val av utbildning är för att nå uppsatta **mål** efter utbildningen vilket förstås ofta är ett framtida yrke. Då är utbildningen ett nödvändigt steg på vägen för att nå det framtida målet. Om studenten känner att utbildningen inte leder mot de uppsatta målen är risken stor att studenten väljer att hoppa av utbildningen. Detta kan vara en speciellt vanlig anledning till avhopp på yrkesexamensprogram om det framtida yrket inte verkar vara så som studenten trodde från början. Det kan också vara så att studenten erbjuds drömjobbet, det vill säga når målet innan utbildningen är klar och därför hoppar av. Att nå **framgång** och lyckas med sina studier är också viktigt och studenter väljer ofta utbildningar som de tror att de kommer att lyckas med. Studieresultaten ligger ofta till grund för beslutet

7. Spady, W. 1970. Dropouts from higher education: an interdisciplinary review and synthesis. *Interchange*, 1: 64–85.
8. Tinto, V. 1975. Dropout from higher education: a theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research*, 45: 89.
9. Bean, J. P. 1980. Dropouts and turnover: The synthesis and test of causal model of student attrition. *Research in Higher Education*, 12: 155–187.
10. Tinto, V. 1987. *Leaving college: Rethinking the causes and cures of student attrition*. Chicago: University of Chicago Press.
11. Carebra, A. F., Castañeda, M. B., Nora, A. och Hengstler, D. 1992. The convergence between two theories of college persistence. *Journal of higher education*, 63: 143–164.
12. Eaton, S. och Bean, J. P. 1995. An approach/avoidance behavioural model of college student attrition. *Research in Higher Education*, 36: 617–645.
13. Tinto, V. 1997. Classrooms as communities: Exploring the educational character of student persistence. *Journal of Higher Education*, 68: 599–623.
14. Bean, J. P. och Eaton, S. B. 2000. A psychological model of college student retention. I J. M. Braxton (Ed.), *Reworking the student departure puzzle*. Nashville: Vanderbilt University Press.
15. Tinto, V. 2010. From theory to action: Exploring the institutional conditions for student retention. *Higher Education: Handbook of Theory and Research* 25: 51–89.
16. Orsaker till studieavbrott – en översikt över resultaten i två enkätundersökningar. PM. 2012-02-28. Reg.nr 63-3551-10. HSV.
17. Andersson, S., Andersson Chronholm, J. och Gelin, B. 2012. Avhopp och genomströmning. Hur ser det ut och vad kan man göra? I G. Gunnlaugsson (Ed.) *Universitetspedagogisk utveckling och kvalitet – i praktiken*. Uppsala: Uppsala universitet.

att avbryta studierna och det kan handla om rent praktiska orsaker att det inte går att fortsätta, till exempel för att inte vissa kurser har klarats av eller att man inte får studiemedel. **Trivsel** i sin utbildningsmiljö är en annan faktor som kan ha betydelse för om en student väljer att hoppa av eller inte. Studenter vill helt enkelt ha goda kontakter med andra studenter och med lärare och annan akademisk personal. Alla dessa områden har alltså visat sig påverka huruvida en student väljer att stanna kvar på eller att hoppa av en utbildning och förutom dessa finns självklart en massa andra både kända och okända faktorer som också påverkar beslutet.

För att undvika avhopp och säkerställa hög genomströmning bör lärosäten baserat på ovanstående resonemang bland annat sträva efter hög vetenskaplig och pedagogisk kvalitet på utbildningar, men också se till att studenter trivs och i så stor mån som möjligt lyckas med sina studier. Att lyckas med det är inte en lätt uppgift, speciellt om studenter behöver mycket stöd för att klara utbildningen, exempelvis flera examinationstillfällen utöver den schemalagda undervisningen. En stor andel sådana studenter kan exempelvis göra att lärare måste lägga mycket tid på dessa för att de ska klara utbildningen istället för på till exempel kursutveckling, vilket på sikt kan påverka utbildningens kvalitet negativt. En annan stor utmaning för lärosätena är att se till att studenter med olika bakgrund uppfattar utbildningen som högkvalitativ och att de känner sig välkomna och trivs och på så sätt blir framgångsrika med sina studier. För att lärosäten ska veta hur de ska arbeta för att nå dit behövs kunskap om genomströmning och avhopp för studenter med olika bakgrund. En metod som används just i syfte att höja kvaliteten på utbildningar i stora och heterogena studentgrupper är så kallad *tracking*¹⁸. Metoden går ut på att samla in och analysera data om studenter och alumner och att använda resultatet för att på så sätt utveckla studentstödet och det pedagogiska arbetet i ett kvalitetshöjande syfte. Tracking tillämpas bland annat vid Lunds universitet, Uppsala universitet, Malmö högskola och Högskolan Väst.

18. EUA (2012) Gaebel, M., Hauschildt, K., Mühleck, K. och Smidt, H. Tracking students' and learners' progression paths TRACKIT, Brussels.

Metod och data

Avhopp från högre studier kan undersökas empiriskt på flera olika sätt, och i den här studien har alltså två olika mått använts; *tidiga avhopp* och *kvarvaro termin 1 till 6*. För båda måtten har registerdata använts för studentnybörjare som påbörjat en utbildning under någon av de fyra terminerna höstterminen 2012, vårterminen 2013, höstterminen 2013 samt vårterminen 2014 på något av de tio största yrkesexamensprogrammen sett till antalet nybörjare (se Tabell 1). Anledningen till att inkludera fyra terminers nybörjare i analysen är att resultaten blir stabilare och påverkas mindre av enskildheter. Då måttet *tidiga avhopp* kräver fyra terminer i uppföljningstid har inte nybörjare efter vårterminen 2014 kunnat inkluderas i analysen. I studien ingår alla nybörjare, det vill säga även inresande studenter. Dessa klassas som att de har *utländsk bakgrund* i analyserna om svensk och utländsk bakgrund.

Tabell 1. Antalet nybörjare höstterminen 2012 till och med vårterminen 2014 på de tio största yrkesexamensprogrammen.

Program som leder till	Antal nybörjare
Civilingenjörsexamen	14 426
Sjuksköterskeexamen	10 479
Högskoleingenjörsexamen	9 131
Ämneslärarexamen	7 059
Förskollärarexamen	6 975
Grundlärarexamen	6 699
Socionomexamen	4 978
Juristexamen	3 498
Civilekonomexamen	3 463
Läkarexamen	3 100
Totalt	66 310

Beskrivning av måtten på tidiga avhopp och kvarvaro termin 1 till 6

Några direkta mått på avhopp och kvarvaro från utbildningar finns inte, utan det måste göras en bedömning av hur troligt det är att en student hoppat av sitt nybörjarprogram baserat på uppgifter om studentens registreringar på en påbörjad utbildning. I föreliggande studie baseras måttet *tidiga avhopp* på bedömningarna om avhopp på den individuella studentens registreringar de fyra första terminerna. En student som påbörjade en utbildning termin 1 och som senast var registrerad på samma utbildning samma termin eller efterföljande termin, men inte termin 3 eller 4, bedöms ha hoppat av utbildningen (se Tabell 2). En student som påbörjade en utbildning termin 1 och som senast var registrerad på samma utbildning termin 3 eller 4 bedöms gå kvar på utbildningen (se Tabell 2). Antalet studenter som hoppat av jämförs med antalet nybörjare och redovisas som avhoppsfrekvenser.

För måttet *kvarvaro termin 1 till 6* undersöktes kvarvaron för studenter som började en utbildning på minst 180 högskolepoäng inom något av de

tio yrkesexamensprogrammen höstterminen 2012. En student betraktas som kvar om hen fortfarande är registrerad på utbildningen. Kvarvarofrekvenser beräknas för varje termin relativt nybörjarterminen, det vill säga termin 1. Således är kvarvarofrekvensen alltid 100 procent termin 1.

En student som bytt lärosäte men inte program klassificeras som kvar och detta gäller båda måtten.

Naturligtvis kan dessa bedömningar bli fel för enskilda studenter i populationen. En student som klassificeras som avhoppare kan i själva verket ha tagit ett studieuppehåll, för att sedan återuppta studierna på samma program som hen påbörjade. Det förekommer också helt säkert enskilda studenter som klassificeras som kvarvarande men som hoppar av utbildningen i ett senare skede. Då större utbildningar jämförs med varandra bör dock sådana individuella felkategoriseringar inte ha någon nämnvärd betydelse.

Tabell 2. Bedömning av avhopp och kvarvaro för måtte kvarvaro till och med år 2.

Senaste registrering på utbildning	Bedömning av avhopp och kvarvaro
Termin 1 eller 2	Avhopp
Termin 3 eller 4	Kvarvaro

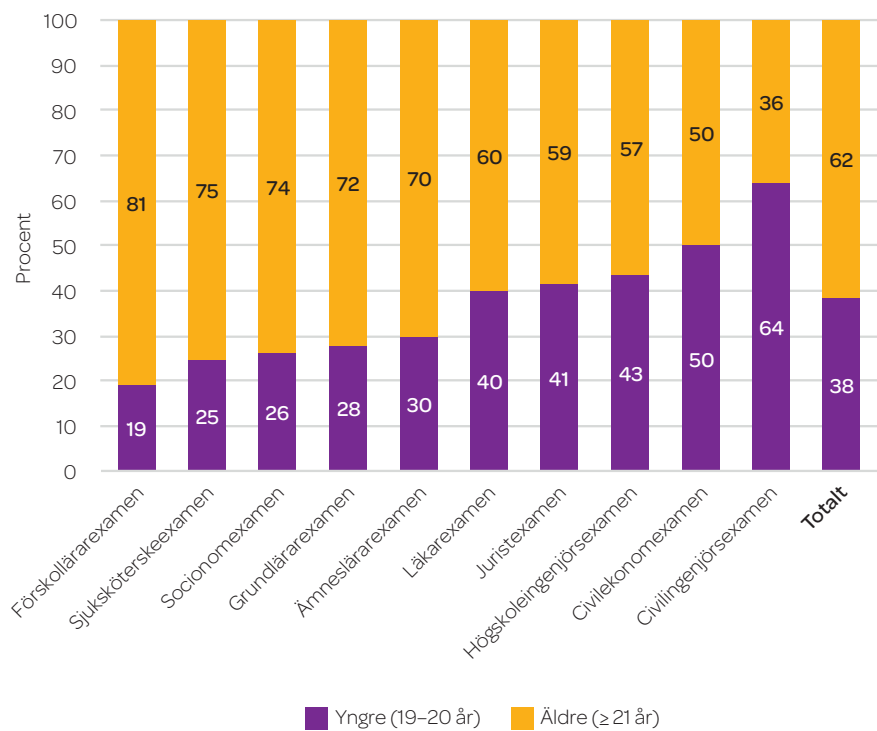
Resultat

Resultatdelen består av fyra delar: *Beskrivande statistik*, *Bivariata analyser*, *Logistisk regression* och *Kvarvaro termin 1 till 6*. I det första avsnittet beskrivs de oberoende variablerna; ålder vid nybörjarterminen, kön, svensk respektive utländsk bakgrund, social bakgrund och gymnasiebetyg samt den beroende variabeln avhopp, över de tio yrkesexamensprogrammen. Efter det redogörs i bivariata analyser för sambandet mellan *tidiga avhopp* beskrivet som avhoppsfrekvenser och ålder vid nybörjarterminen, kön, svensk respektive utländsk bakgrund, social bakgrund och gymnasiebetyg. Därefter presenteras logistiska regressionsmodeller med avhopp som beroende variabel. Resultatdelen avslutas med en beskrivning av hur kvarvaron utvecklas de sex första terminerna (*kvarvaro termin 1 till 6*) för de tio olika yrkesexamensprogrammen samt uppdelade på lärosäten som ger utbildningar inom respektive program.

Beskrivande statistik

Ålder vid nybörjarterminen

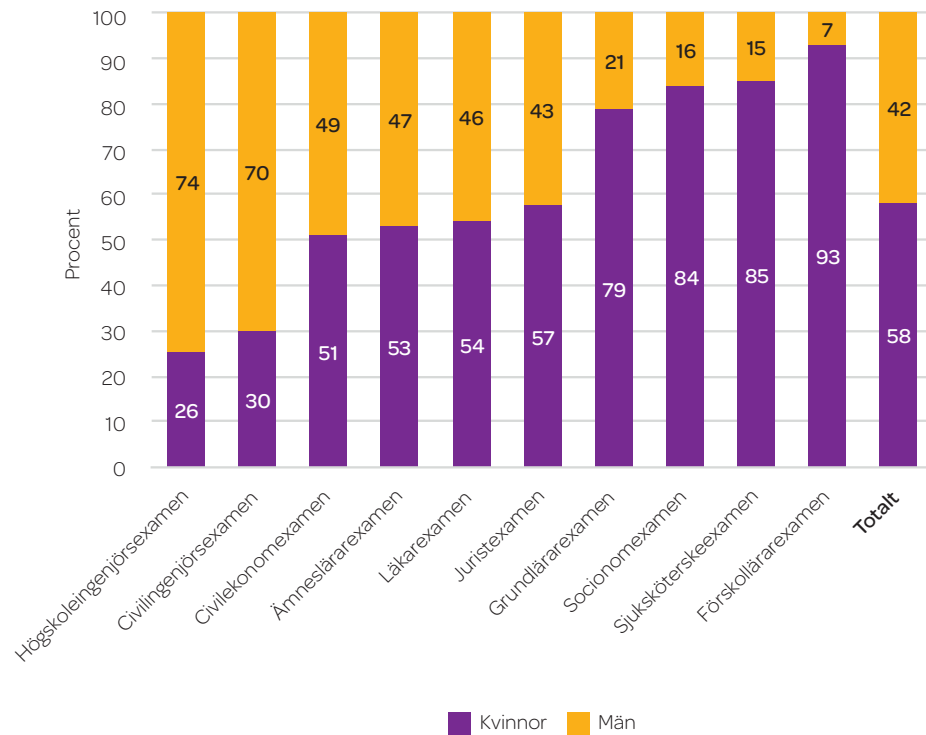
Vi delade in studentnybörjarna i två grupper beroende på ålder vid nybörjarterminen. I den yngre gruppen ingår nybörjare som börjat utbildningen direkt eller max ett år efter gymnasiet (19–20 år). I den äldre gruppen finns nybörjare som är 21 år och äldre. Totalt 38 procent av nybörjarna på de tio programmen är 19–20 år och således 62 procent är 21 år eller äldre. Ålderssammansättningen varierar dock stort mellan programmen vilket visas i Figur 1. Särskilt på civilingenjörsutbildningen tillhör en stor andel av nybörjarna den yngre gruppen (64 procent). Minst andel från den yngre gruppen har utbildningen till förskollärare (19 procent).

Figur 1. Andelen yngre (19–20 år) respektive äldre studentnybörjare (21 år och äldre) per yrkesexamensprogram.

Könsfördelningen på de tio yrkesexamensprogrammen

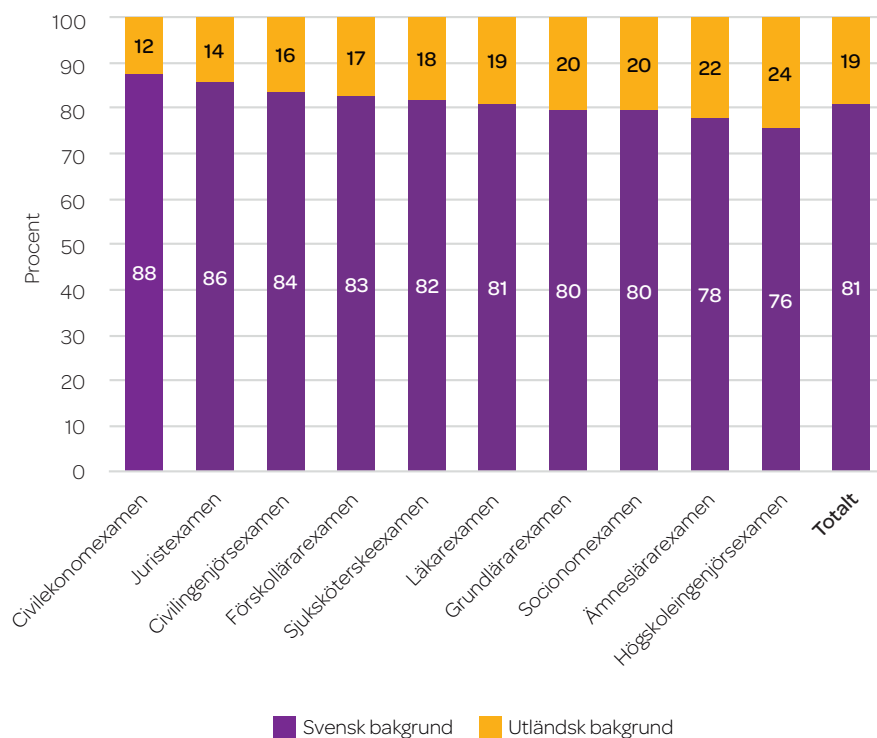
Vi studerade andelen kvinnor respektive män bland studentnybörjarna för de tio programmen. Totalt bland nybörjarna är 58 procent kvinnor och på alla program förutom de båda ingenjörsutbildningarna är andelen kvinnor högre än andelen män (se Figur 2). Bland de tio programmen har utbildningen till förskollärare högst andel kvinnor bland nybörjarna, 93 procent. På utbildningen till sjuksköterska är 85 procent av nybörjarna kvinnor. Andelen kvinnor och män bland nybörjarna på utbildningarna till civilekonom, ämneslärare och läkare är dock relativt jämn.

Figur 2. Andelen kvinnor respektive män per yrkesexamensprogram.

Svensk eller utländsk bakgrund hos högskolenybörjarna

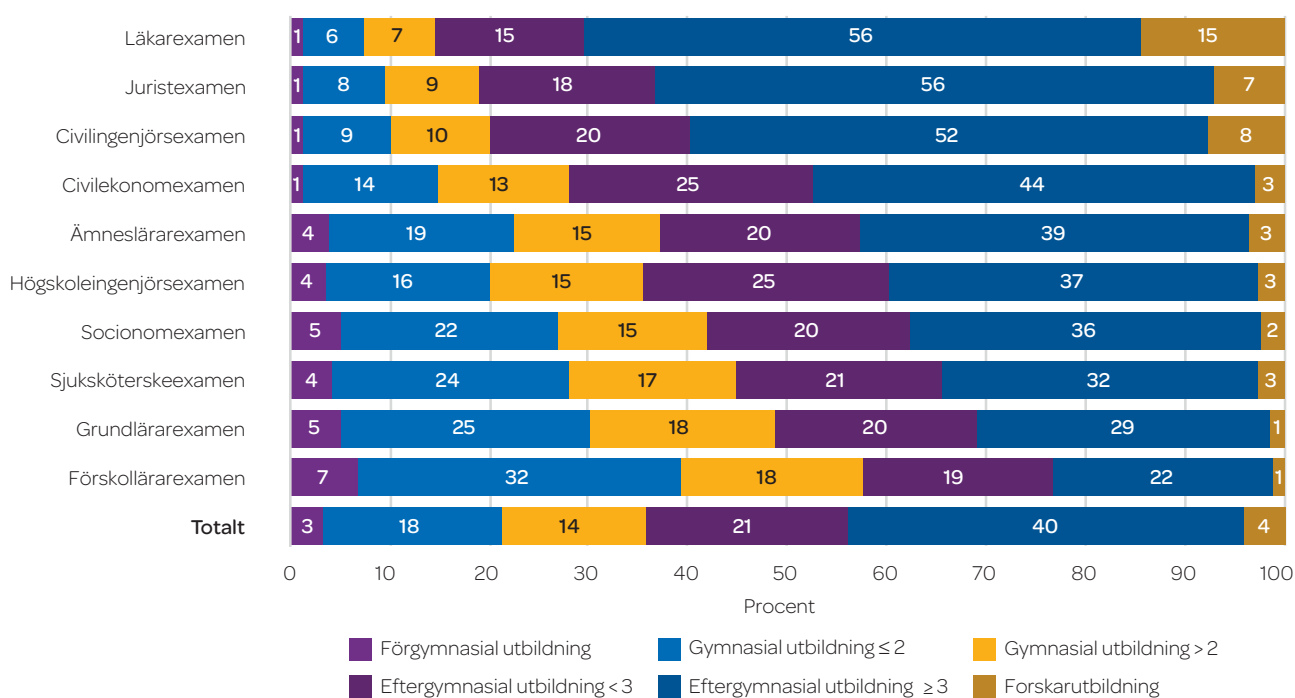
Vi delade in nybörjarna i två grupper beroende på om de har svensk eller utländsk bakgrund. Med utländsk bakgrund avses här att man antingen är född i Sverige av två utrikes födda föräldrar eller att man är född utomlands. Inresande studenter räknas som utrikes födda. Med svensk bakgrund avses här om man är född i Sverige och har minst en svenskfödd förälder. Bland nybörjarna på de tio yrkesexamensprogrammen har totalt 81 procent svensk bakgrund och 19 procent utländsk bakgrund (se Figur 3). Minst andel studentnybörjare med svensk bakgrund har utbildningen till högskoleingenjör och störst andel har utbildningen till civilekonom.

Figur 3. Andelen studentnybörjare med svensk respektive utländsk bakgrund per yrkesexamensprogram.

Nybörjarnas sociala bakgrund

Vi skattade studentnybörjarnas sociala bakgrund genom att för varje student använda den högst utbildade föräldrarnas utbildningsnivå. Studenterna delades in i sex grupper beroende på om den högst utbildade föräldern har: i) förgymnasial utbildning, ii) gymnasial utbildning som är 2 år eller kortare, iii) gymnasial utbildning som är längre än 2 år, iv) eftergymnasial utbildning som är kortare än 3 år, v) eftergymnasial utbildning som är minst 3 år eller vi) forskarutbildning. Totalt för alla tio yrkesexamensprogram har 61 procent av nybörjarna föräldrar med en eftergymnasial utbildning (se Figur 4). Tre procent har föräldrar med enbart förgymnasial utbildning, medan fyra procent har föräldrar med forskarutbildning. Föräldrarnas utbildningsnivåer uppvisar dock stor variation mellan programmen. Störst andel nybörjare med högt utbildade föräldrar finns på läkarutbildningen där hela 14 procent har en förälder med forskarutbildning och 54 procent har en förälder med en eftergymnasial utbildning på minst tre år. Motsvarande siffror för nybörjarna på utbildningen till förskollärare är en respektive 21 procent. Detta tyder på att det finns en stark koppling mellan högskolenybörjares utbildningsval och föräldrarnas utbildningsnivå – ett samband som påvisats i tidigare studier¹⁹.

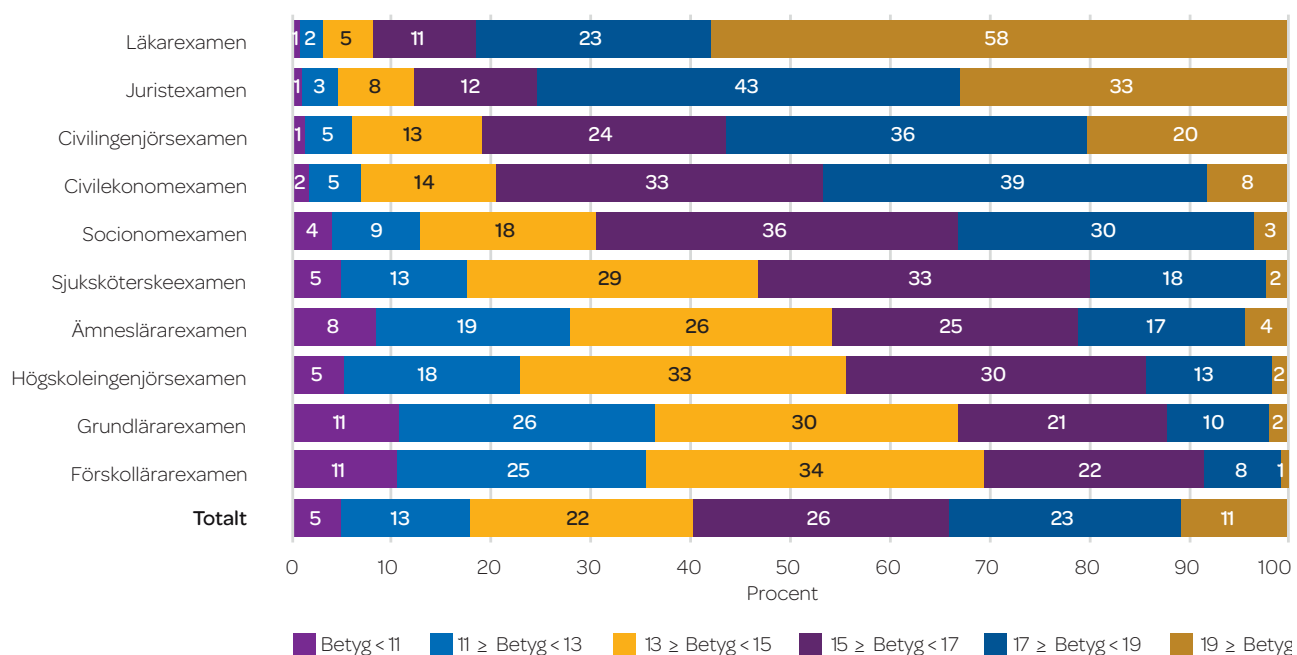

Figur 4. Studentnybörjarnas sociala bakgrund mätt som den högst utbildade föräldrarnas utbildningsnivå presenterade som andelar i sex olika intervall för varje yrkesexamensprogram.

19. Högskolenybörjare 2015/16 och doktorandnybörjare 2014/15 efter föräldrarnas utbildningsnivå, UF 20 SM 1602, Statistiska meddelanden, UKÄ och SCB.

Högskolenybjörjarnas gymnasiebetyg

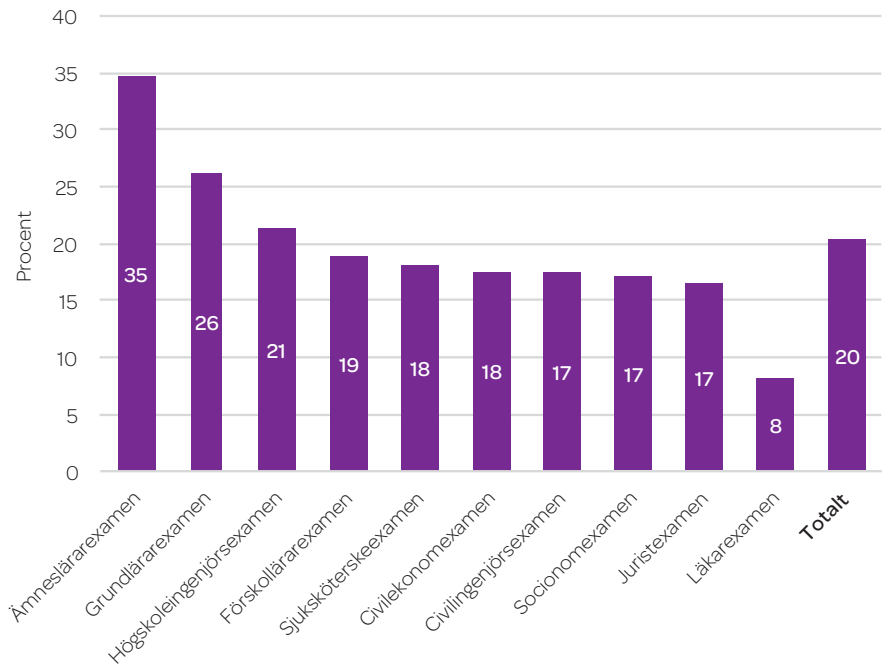
Det nya betygssystemet på gymnasiet som introducerades höstterminen 2011 innehåller de sex stegen A–F där A–E betecknar godkända resultat medan F betecknar ett icke godkänt resultat. Betyget E ges värdet 10 och värdet per betygssteg ökar därefter med 2,5. Högsta värdet på ett betyg blir således 20. Studentnybjörjarna på de tio yrkesexamensprogrammen delades in i sex grupper beroende på deras avgångsbetyg från gymnasiet. Totalt över de tio programmen har elva procent av nybjörjarna minst 19 i betyg och fem procent har ett gymnasiebetyg som är lägre än elva. Högst andel av nybjörjarna, 26 procent, hade ett gymnasiebetyg mellan 15 och 17 (se Figur 5). Nybjörjarnas gymnasiebetyg skiljer sig dock stort mellan programmen. Klart högst betyg hade nybjörjarna på läkarutbildningen där 58 procent hade minst betyget 19 medan endast en procent av nybjörjarna på förskolläraryrket hade minst betyget 19.

Figur 5. Nybjörjarstudenternas betyg från gymnasieskolan presenterade som andelar i sex intervall per yrkesexamensprogram

Avhoppsfrekvenser per yrkesexamensprogram

Andelen som hoppar av sina påbörjade utbildningar baserat på avsaknad av kursregistreringar termin 3 och 4 (*tidiga avhopp*) undersöktes för de tio yrkesexamensprogrammen. Totalt hoppar 20 procent av sina respektive utbildningar i detta tidiga skede (se Figur 6). Tre av de studerade programmen avviker markant från den genomsnittliga nivån. På läkarutbildningen hoppade endast åtta procent av medan så många som 35 respektive 26 procent hoppade av utbildningarna till grund- och ämneslärare.

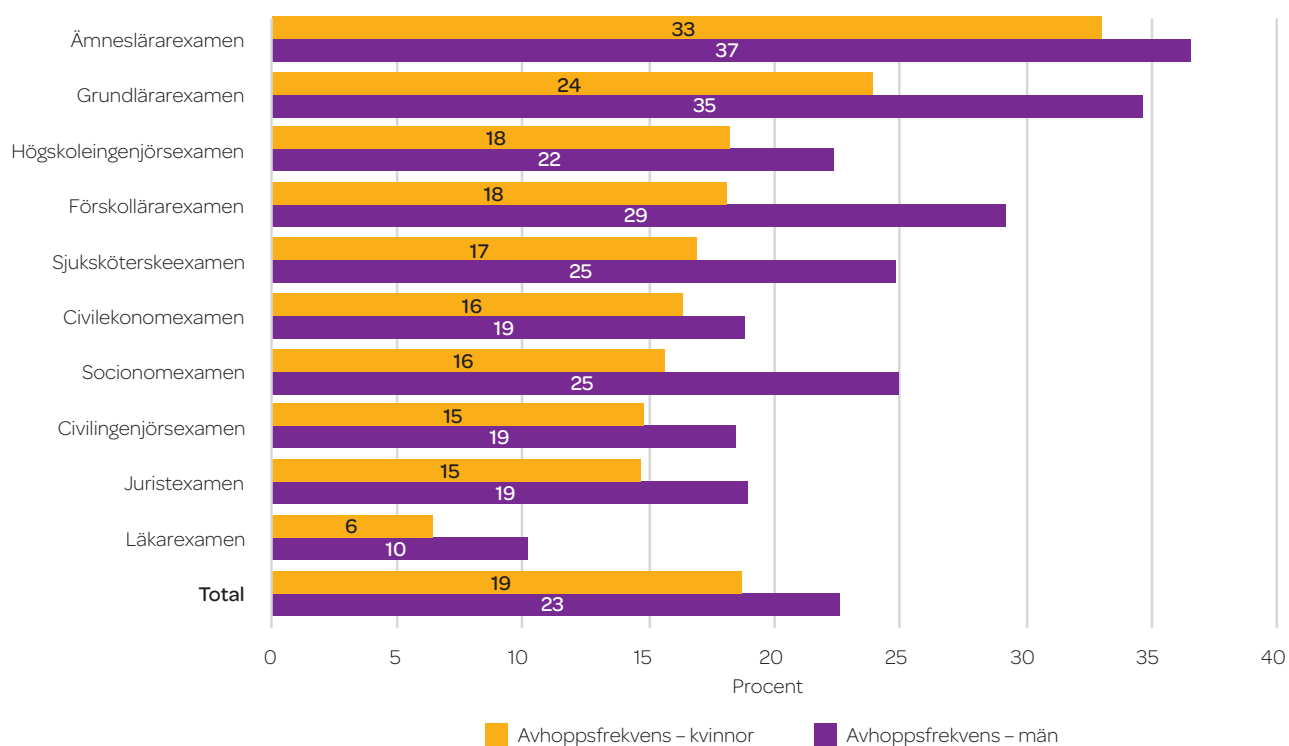
Figur 6. Andelen av studentnybörjarna som hoppar av vart och ett av de tio yrkesexamensprogrammen.

Bivariata analyser

I detta avsnitt redogörs för sambandet mellan avhoppsfrekvenser baserade på måttet *tidiga avhopp* och ålder vid nybörjarterminen, kön, svensk respektive utländsk bakgrund, social bakgrund och gymnasiebetyg.

Flera män än kvinnor hoppar av

På alla tio program hoppar män av i högre utsträckning än kvinnor (total avhoppsfrekvens på de tio programmen för män och kvinnor är 23 respektive 19 procent) och störst är skillnaden på förskolläraryrket där 29 procent av männen hoppar av medan motsvarande siffra för kvinnorna är 18 procent (se Figur 7). Därefter kommer grundlärares- och socionomprogrammen där människens avhoppsfrekvenser är elva respektive nio procentenheter högre än kvinnornas. Det finns dock ett antal mindre yrkesexamensprogram som inte redovisas i den här rapporten där flera kvinnor än män hoppar av. Exempel är utbildningarna till agronom, arkitekt och landskapsingenjör.

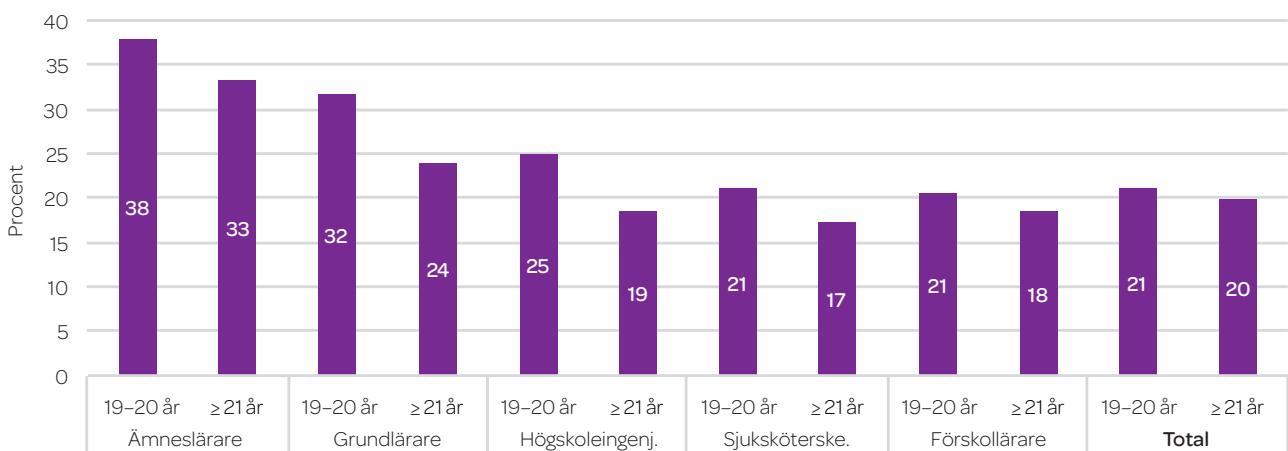

Figur 7. Avhoppsfrekvenser för kvinnor respektive män.

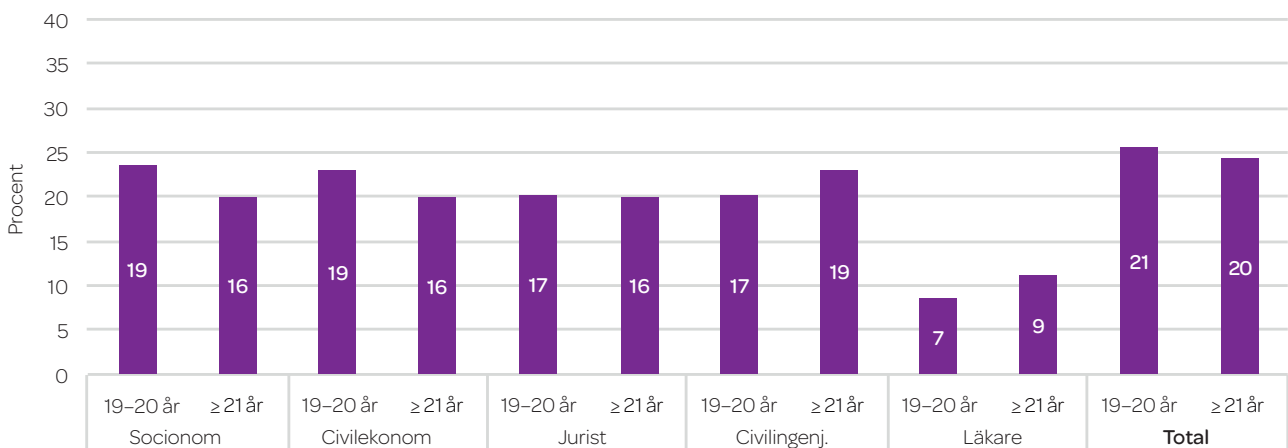
Yngre nybörjare hoppar av i något högre grad än äldre

Det övergripande resultatet är att yngre nybörjare (19–20 år) hoppar av i något högre grad än äldre nybörjare (21 år och äldre). Den totala avhoppsfrekvensen på de tio programmen för 19–20 år åringar är 21 procent och för 21 år och äldre 20 procent, men det finns uppenbara skillnader mellan programmen (se Figur 8 och 9).

På civilingenjörs- och läkarprogrammet hoppar äldre nybörjare av i högre utsträckning än yngre, och på juristprogrammet är skillnaden mellan grupperna i det närmaste obefintlig. På grundlärar-, högskoleingenjörs- och ämneslärarprogrammen är skillnaderna mellan grupperna störst och yngre nybörjare hoppar oftare av än äldre. Exempelvis är avhoppsfrekvensen för yngre nybörjare på grundlärarprogrammet 32 procent jämfört med 24 procent för äldre nybörjare.

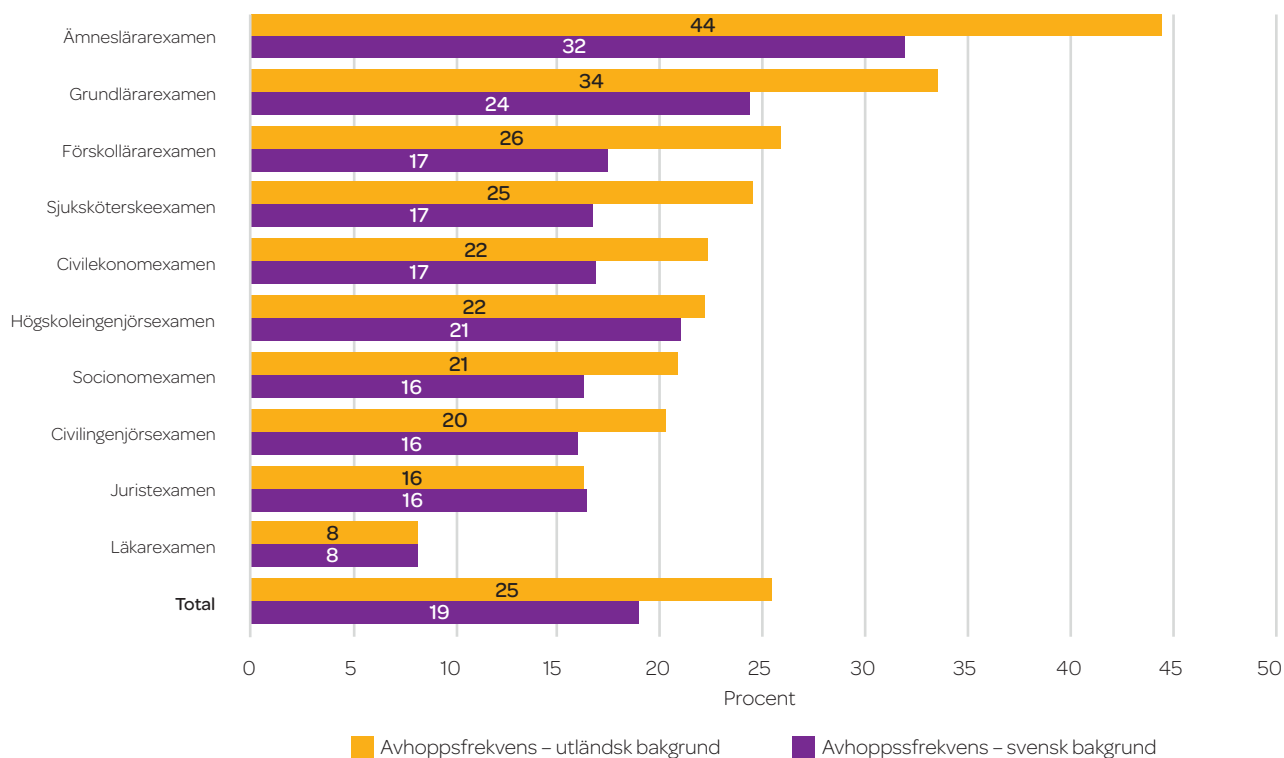
Figur 8. Avhoppsfrekvenser för nybörjare som börjar studera vid 19–20 års ålder respektive 21 år eller äldre.

Figur 9. Avhoppsfrekvenser för nybörjare som börjar studera vid 19–20 års ålder respektive 21 år eller äldre.

Vanligare att nybörjare med utländsk bakgrund hoppar av

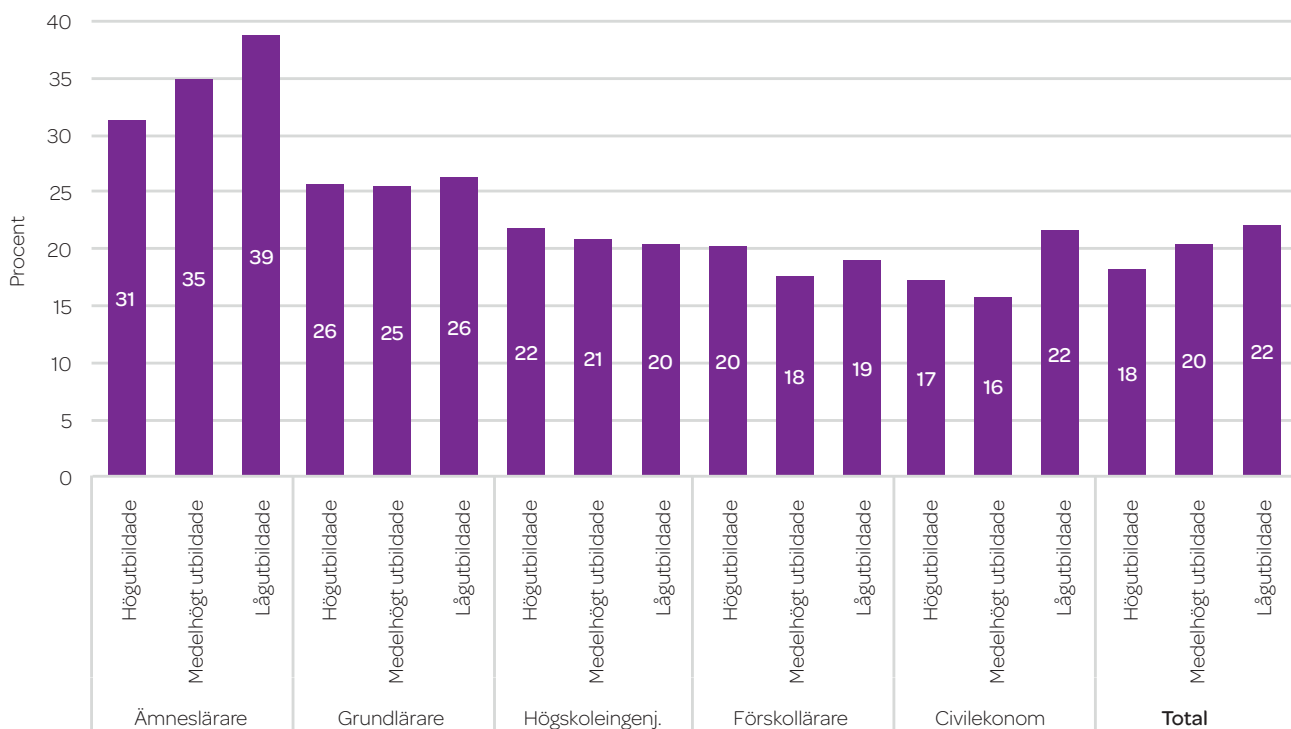
Den totala avhoppsfrekvensen för studenter med utländsk bakgrund på de tio yrkesexamensprogrammen är 25 procent medan motsvarande siffra för studenter med svensk bakgrund är 19 procent (se Figur 10). Detta visar att studenter med utländsk bakgrund hoppar av i högre grad än studenter med svensk bakgrund och på vissa program är skillnaderna stora. Exempel är ämneslärar-, grundskolelärar- och förskollärarprogrammen där skillnaderna i avhoppsfrekvenser mellan studenter med utländsk och svensk bakgrund är tolv, nio respektive åtta procentenheter. På jurist- och läkarprogrammen är dock skillnaderna i avhopp mycket små, och på juristprogrammet är avhoppsfrekvensen något högre för studenter med svensk bakgrund. Det finns också flera program som inte redovisas i den här rapporten där studenter med svensk bakgrund hoppar av i högre grad än studenter med utländsk bakgrund. Exempel på sådana är apotekar- och tandläkarprogrammen.

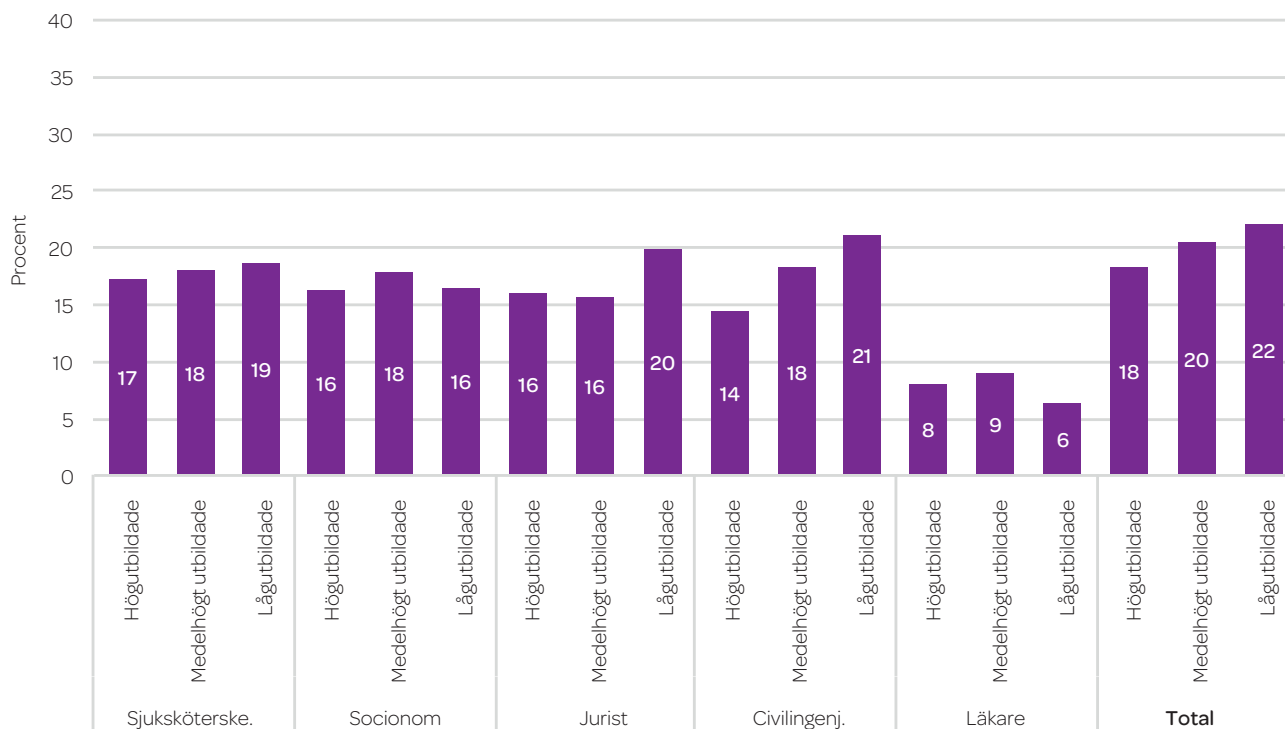
Figur 10. Avhoppsfrekvenser för studentnybörjare med svensk respektive utländsk bakgrund.

Social bakgrund har liten betydelse för avhoppsfrekvensen

För den här analysen delades nybörjarna in i tre grupper beroende på om föräldrarna är lågutbildade (högst tvåårig gymnasieutbildning), medelhögt utbildade (treårig gymnasieutbildning eller en eftergymnasial utbildning som är kortare än tre år) eller högutbildade (treårig eftergymnasial utbildning eller längre). Totalt för de tio yrkesexamensprogrammen är avhoppsfrekvensen för studenter med lågutbildade föräldrar 22 procent medan motsvarande siffror för studenter med medelhögt och högutbildade föräldrar är 20 respektive 18 procent. På de flesta program skiljer sig emellertid inte avhoppsfrekvenserna åt nämnvärt mellan de tre grupperna – med andra ord så spelar inte social bakgrund någon väsentlig roll för om en student hoppar av en påbörjad utbildning eller inte (se Figur 11 och 12). På civilingenjörs- och ämneslärarprogrammen skiljer sig dock avhoppsfrekvenserna åt mellan de tre grupperna och störst andel avhopp sker bland studenter som har lågutbildade föräldrar.

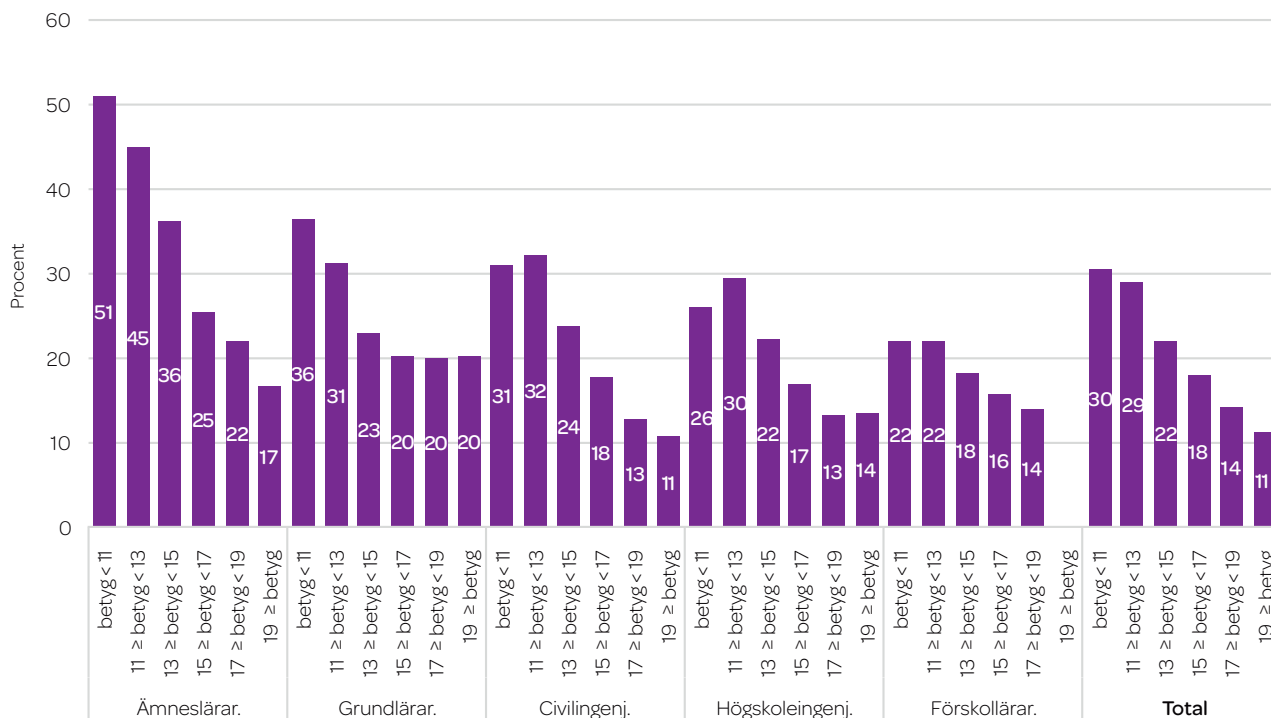
Figur 11. Avhoppsfrekvenser för nybörjare beroende på föräldrars utbildningsnivå.

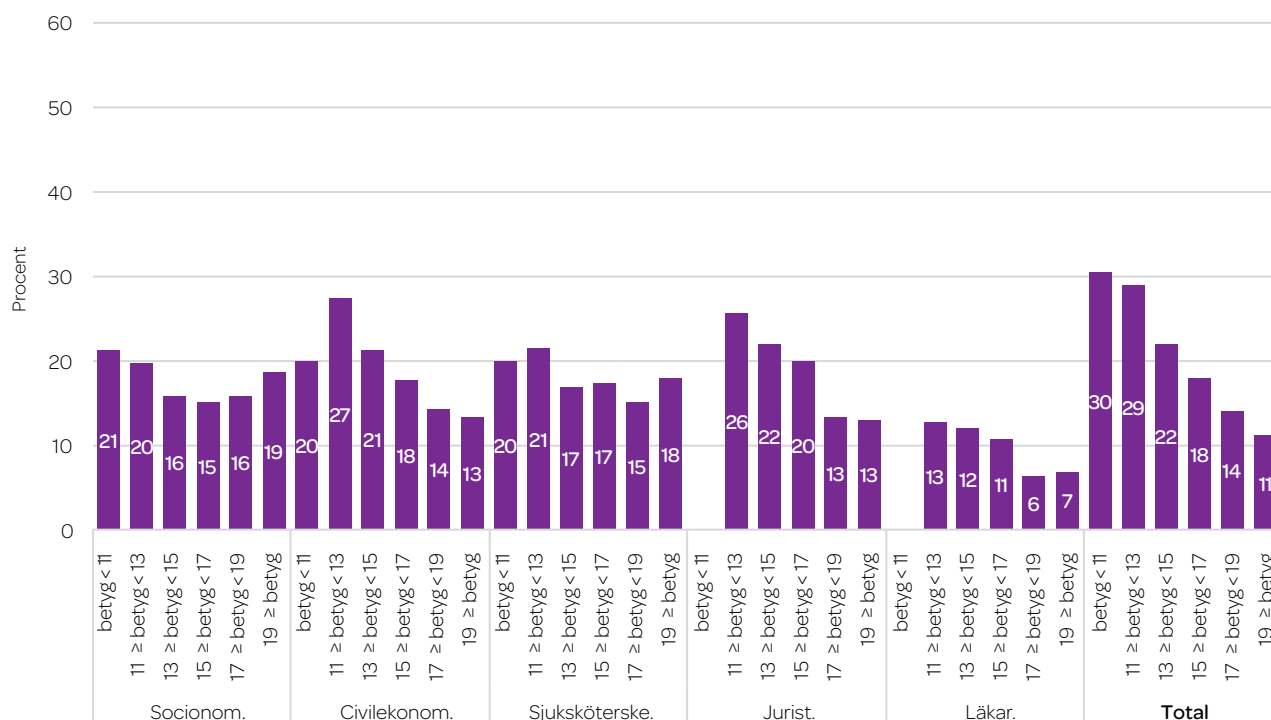
Figur 12. Avhopsfrekvenser för nybörjare beroende på föräldrars utbildningsnivå.

Låga gymnasiebetyg sammanfaller med höga avhoppsfrekvenser

För de flesta av de tio yrkesexamensprogrammen är avhoppsfrekvenserna högst i grupperna där studenterna har låga avgångsbetyg, vilket tyder på att det finns ett starkt samband mellan låga avgångsbetyg och avhopp (se Figur 13 och 14). Tydligast är detta mönster på ämnes- och grundlärarprogrammen samt civilingenjörsprogrammet. På socionomprogrammet finns det dock inget tydligt samband mellan avhopp och gymnasiebetyg.

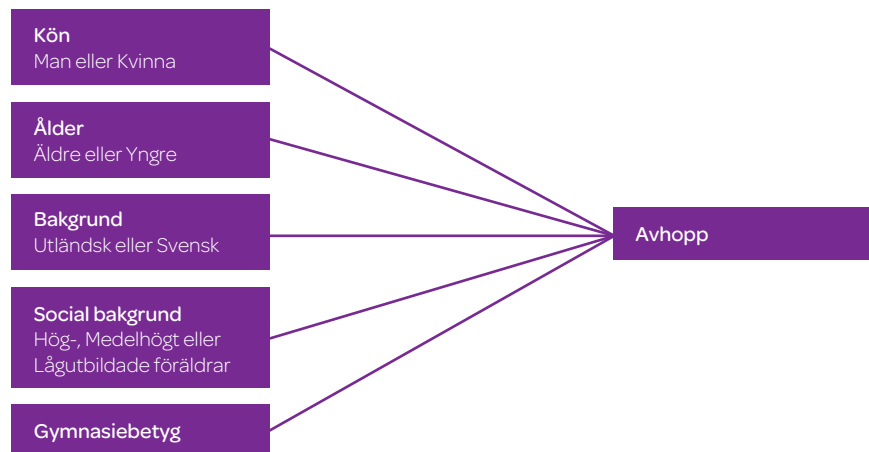
Figur 13. Avhoppsfrekvenser för nybörjare beroende på avgångsbetyg från gymnasiet.

Figur 14. Avhoppsfrekvenser för nybörjare beroende på avgångsbetyg från gymnasiet.

Logistisk regression

I de bivariata analyserna ovan beskrivs samband mellan avhopp och de olika oberoende variablerna. I dessa analyser finns det dock en risk att fel slutsatser dras av de observerade sambanden. Exempelvis så skulle skillnaden i avhopp mellan män och kvinnor kunna bero på att kvinnor i genomsnitt har högre gymnasiebetyg än männen snarare än att skillnaden beror på kön per se eftersom det finns ett starkt samband mellan gymnasiebetyg och avhopp. En multivariat analys tar hänsyn till det då de oberoende variablerna analyseras samtidigt. Med anledning av detta har vi undersökt sambanden mellan de tidigare beskrivna oberoende variablerna och avhopp som beroende variabel med logistiska regressionsmodeller enligt Figur 15. De tio yrkesexamensprogrammen analyseras var för sig för att se om sambanden skiljer sig åt mellan de tio programmen. Individer som saknar uppgift från någon av de ingående variablerna har exkluderats ur analysen. Från logistiska regressioner får vi oddskvoter som beskriver hur stor effekt variablerna i modellen har för sannolikheten att hoppa av ett program. I Tabell 3 redovisas relativa oddskvoter vilket innebär att en oddskvot som är mindre än ett visar att sannolikheten att inte hoppa av är lägre jämfört med referenskategori.

Figur 15. Grafisk illustration av den logistiska regressionsmodellen.

En oddskvot som är högre än ett innebär att sannolikheten att hoppa av är högre än referenskategori. Är oddskvoten ett, eller mycket nära ett, innebär det att den oberoende variabeln inte påverkar den beroende någonting. I den här analysen är alla oberoende variabler utom gymnasiebetyg kategoriska (exempelvis **Man** eller **Kvinna**, **Äldre** eller **Yngre**). I dessa fall uttrycker oddskvoten hur avhoppsriskerna skiljer sig mellan exempelvis kvinnor och män givet att allt annat är lika. I Tabell 3 visas det variabelvärde som är referenskategori med fetstil. För variabeln gymnasiebetyg uttrycker istället oddskvoten hur avhoppsriskerna påverkas om gymnasiebetyget förändras ett steg.

Tabell 3. Oddskvoter för de oberoende variablerna för varje program. Referenskategorierna visas i fetstil.

	Civil-ekonom.	Civil-ingenj.	Förskollärar.	Grundlärar.	Högskoleingenj.	Jurist.	Läkar.	Sjuksköterske.	Socionom.	Ämneslärar.
Kön - Man vs Kvinna	1,06	1,02	1,83***	1,63***	1,08	1,14	1,41*	1,69***	2,00***	1,10
Ålder - Äldre vs Yngre	0,71***	0,71***	0,82*	0,61***	0,56***	0,68***	0,97	0,68***	0,68***	0,73***
Bakgrund - Utländsk vs Svensk	1,32	0,87*	1,80***	1,24**	0,87	0,75	0,90	1,61***	1,25	1,59***
Social bakgrund - Högutbildade föräldrar vs Medelhögt utbildade föräldrar	1,15	0,85***	1,12	1,01	1,16**	1,04	0,94	0,92	0,89	0,91
Social bakgrund - Lågutbildade föräldrar vs Medelhögt utbildade föräldrar	1,38	1,11*	1,04	1,05	0,98	1,27	0,45	0,97	0,84	1,04
Gymnasiebetyg	0,89***	0,83***	0,94***	0,91***	0,85***	0,88***	0,90**	0,96***	0,99	0,86***
Ej kvar	550	2 140	972	1 413	1 675	478	208	1 439	642	1 814
Kvar	2 688	11 156	4 248	4 109	6 379	2 646	2 502	6 807	3 315	3 657
n	3 238	13 296	5 220	5 522	8 054	3 124	2 710	8 246	3 957	5 471
Andel avhopp	17%	16%	19%	26%	21%	15%	8%	17%	16%	33%
Likelihoodkvot	47,1***	373,9***	91,3***	183,5***	241,8***	45,5***	24,6***	132,9***	64,9***	324,5***

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Vad visar den logistiska regressionen?

Kön har en tydlig effekt då oddskvoten är över ett på alla tio yrkesexamensprogram. Emellertid är effekterna på fem av programmen (civilekonom-, civilingenjör-, högskoleingenjör-, jurist- och ämnes-läraryrkesprogrammen) mycket små då oddskvoterna ligger strax över ett (ej heller signifikanta). På de övriga fem programmen är det dock tydligt att män uppvisar en större benägenhet att hoppa av. Störst risk för avhopp har män på de kvinno-dominerade utbildningarna till socionom, förskollärare och sjuksköterska. På socionomprogrammet (oddskvot 2,0) är avhopsbenägenheten dubbelt så hög för män. På de båda ingenjörprogrammen, där män är i majoritet, påverkar inte kön risken för avhopp.

Äldre studentnybörjare (21 år eller äldre) har en genomgående lägre risk att hoppa av en påbörjad utbildning. Det gäller alla program utom läkarprogrammet där ålder inte har någon effekt.

Huruvida avhopsrisken påverkas av om studentnybörjaren har svensk eller utländsk bakgrund varierar mellan programmen. På vissa program innebär dock utländsk bakgrund en ökad risk för avhopp och tydligast är den effekten på förskolläraryrkes-, sjuksköterske- och ämnesläraryrkesprogrammen. På högskoleingenjörprogrammet förefaller dock utländsk bakgrund minska risken för avhopp.

Studenternas sociala bakgrund, mätt som den högst utbildade förälderns utbildningsnivå, har stor betydelse för en mängd utbildningsutfall från grundskolan till högskolan. Men den förefaller inte påverka risken för avhopp. Studenter från så kallade studieovana miljöer har alltså inte, när de väl kommit in på högskolan, någon förhöjd risk att hoppa av studierna som de har påbörjat.

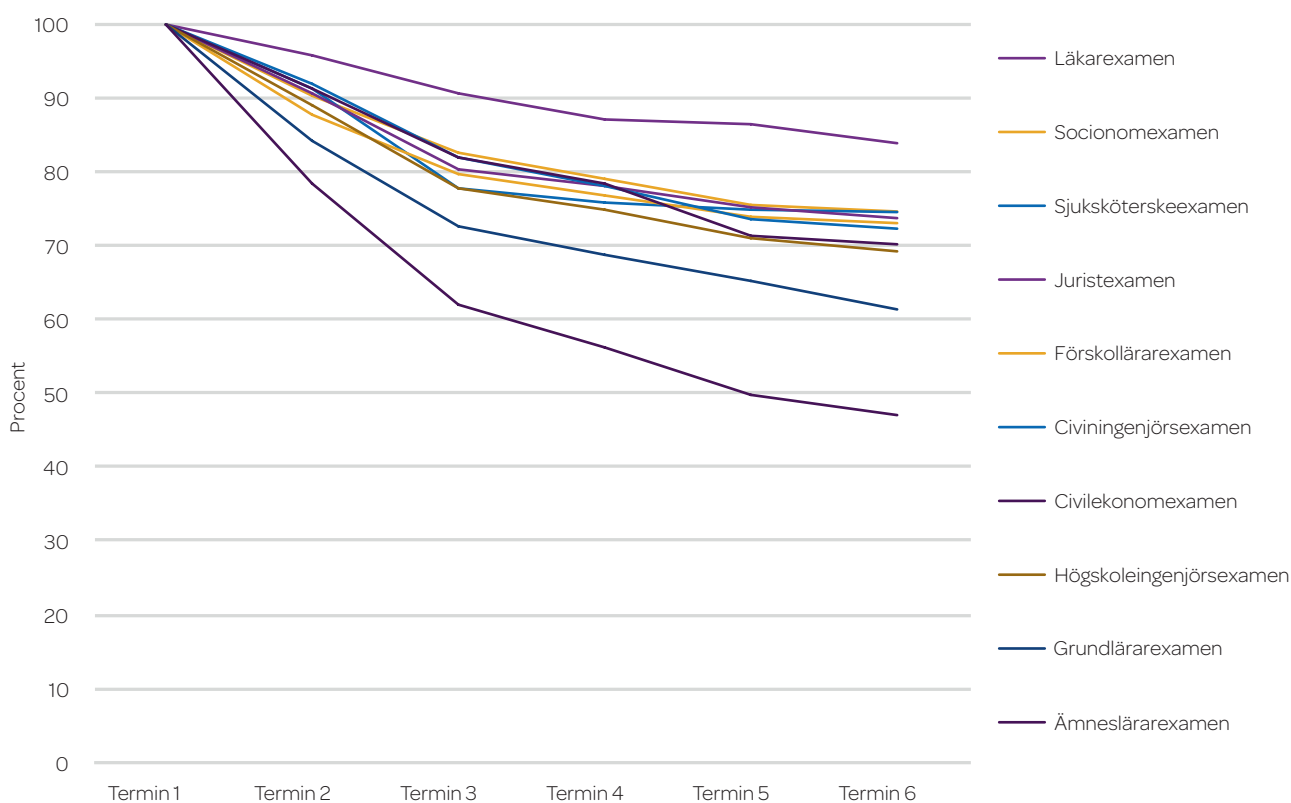
Låga betyg från gymnasiet ökar genomgående risken att avsluta den påbörjade utbildningen i förtid. Detta gäller på alla de studerade programmen förutom socionomprogrammet.

Kvarvaro termin 1 till 6

I följande analyser studerar vi genomströmning med det andra måttet som används i denna rapport, nämligen *kvarvaro termin 1 till 6* för nybörjare höstterminen 2012 på de tio yrkesexamensprogrammen. Detta görs för utbildningar på minst 180 högskolepoäng. Först presenterar vi totala kvarvarofrekvenser för termin 1 till och med termin 6 för var och ett av de tio yrkesexamensprogrammen. Därefter redogör vi för kvarvarofrekvenser uppdelade på de lärosäten som ger utbildningar inom respektive program och som har minst 50 nybörjare per program. Dessa analyser tar inte hänsyn till skillnader i studentsammansättning exempelvis skillnader i nybörjarnas gymnasiebetyg mellan program och lärosäten. Sammantaget visar dessa analyser att det är stor variation i avhopp mellan lärosäten för ett visst program, men att ett lärosäte inte genomgående har låg kvarvaro utan att låg kvarvaro är specifikt för ett visst program på ett visst lärosäte.

Kvarvaro termin 1 till 6 för varje yrkesexamensprogram

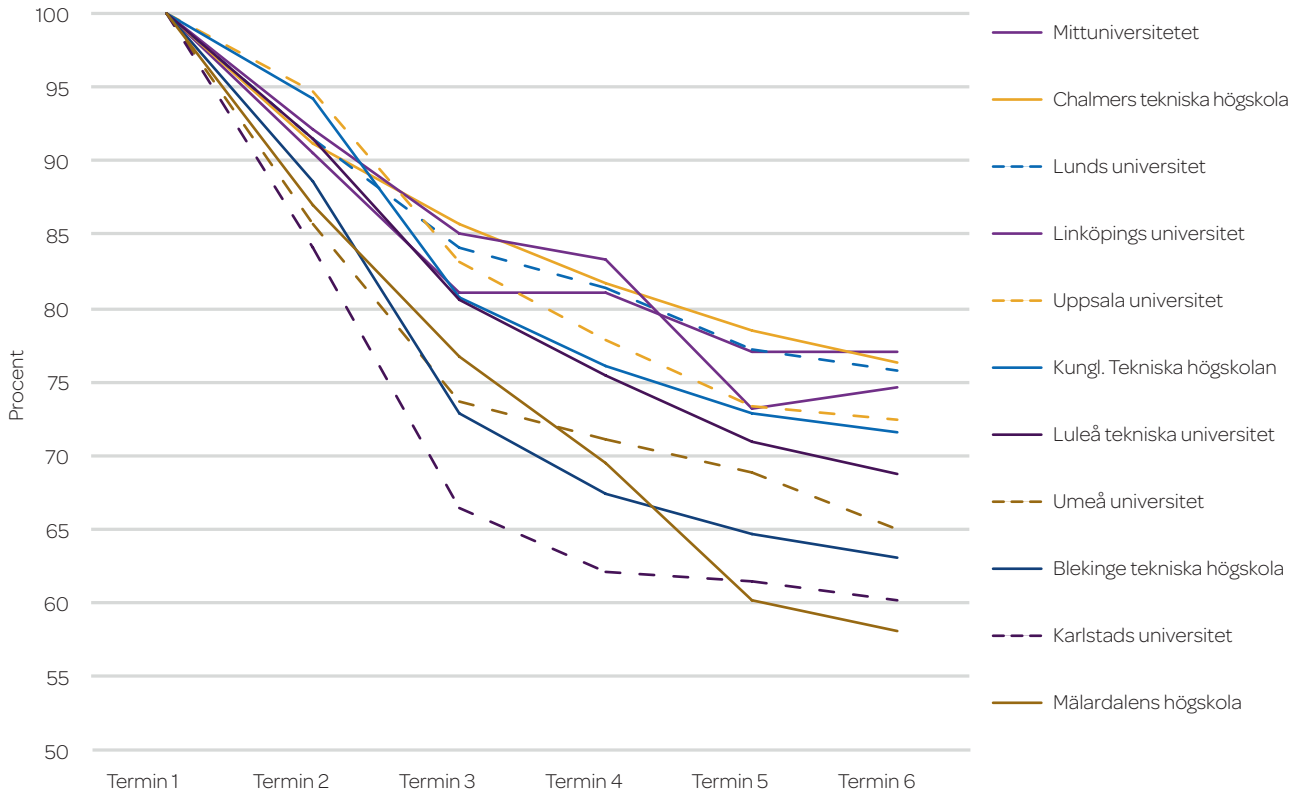
Andelen av studentnybörjarna som hoppar av skiljer sig åt mellan de studerade programmen. Det är främst tre av programmen som utmärker sig – läkarutbildningen som har högst kvarvaro och ämneslärar- och grundlärarutbildningarna som har lägst kvarvaro över alla terminer (se Figur 16). Termin 6 har läkarutbildningen och ämneslärarutbildningen genomsnittliga kvarvarofrekvenser på 84 respektive 47 procent. Kvarvarokurvorna för övriga program följer varandra i stort och termin 6 varierar kvarvarofrekvenserna mellan 75 och 69 procent.

Figur 16. Totala kvarvarofrekvenser termin 1–6 för de tio yrkesexamensprogrammen.

Kvarvaro på civilingenjörstudning per lärosäte

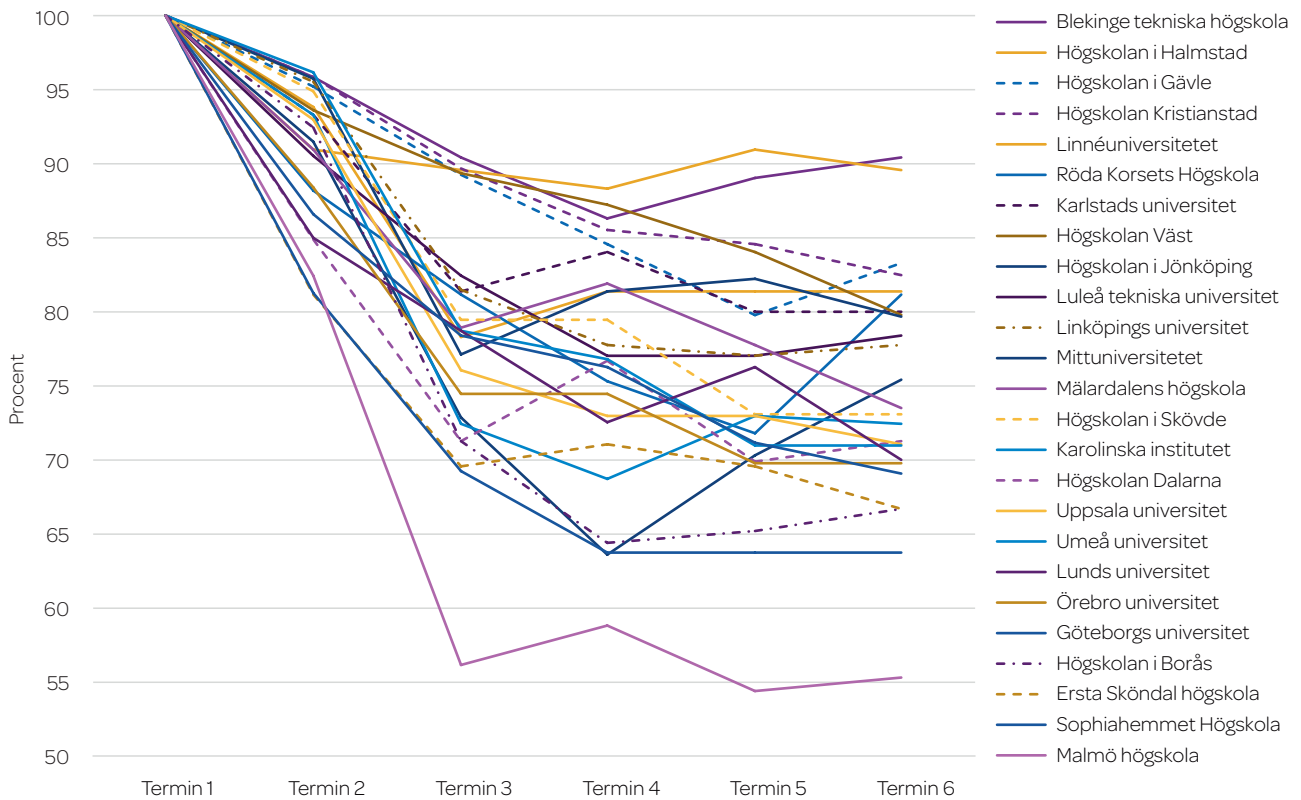
Tolv lärosäten ger utbildningar till civilingenjörsexamen. Elva av de tolv lärosätena har 50 eller fler studentnybörjare vilket visas i Figur 17. Den totala kvarvarofrekvensen termin 6 för civilingenjörstudning vid de tolv lärosätena är 72 procent. Mittuniversitetet har högst kvarvaro på 77 procent, tätt följt av Chalmers tekniska högskola, Lunds universitet och Linköpings universitet. Mälardalens högskola har lägst kvarvaro på 58 procent (se Figur 17).

Figur 17. Kvarvarofrekvenser på civilingenjörstudning per lärosäte för termin 1–6. Notera den brutna y-axeln.

Kvarvaro på sjuksköterskeutbildningar per lärosäte

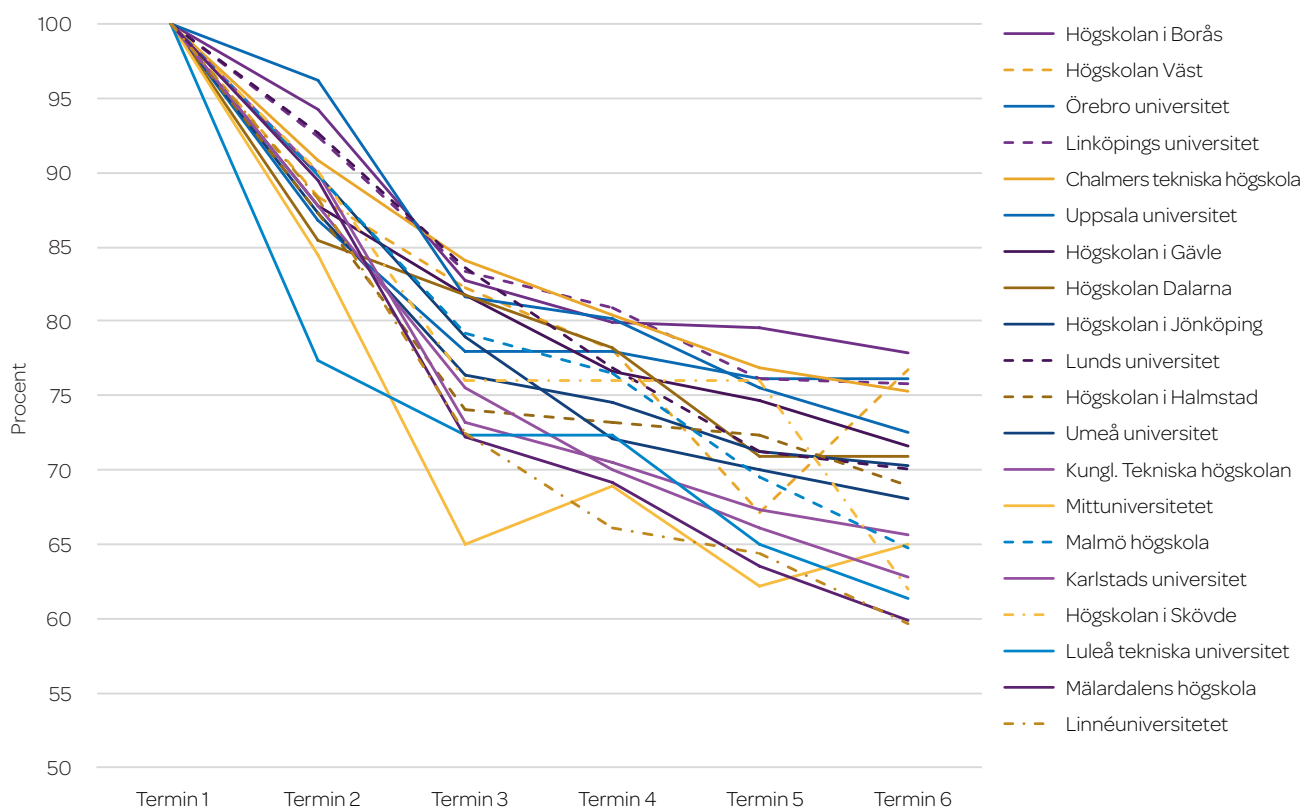
Tjugofem lärosäten ger utbildningar till sjuksköterskeexamen och alla dessa har 50 eller fler studentnybörjare (visas i Figur 18). Den totala kvarvarofrekvensen termin 6 för sjuksköterskeutbildningar vid de 25 lärosätena är 74 procent, men kvarvaron varierar kraftigt mellan lärosätena. Blekinge tekniska högskola och Högskolan i Halmstad har högst kvarvaro på 90 procent, medan Malmö högskola har lägst kvarvaro på 55 procent (se Figur 18).

Figur 18. Kvarvarofrekvenser på sjuksköterskeutbildningar per lärosäte termin 1–6. Notera den brutna y-axeln.

Kvarvaro på högskoleingenjörutbildningar per lärosäte

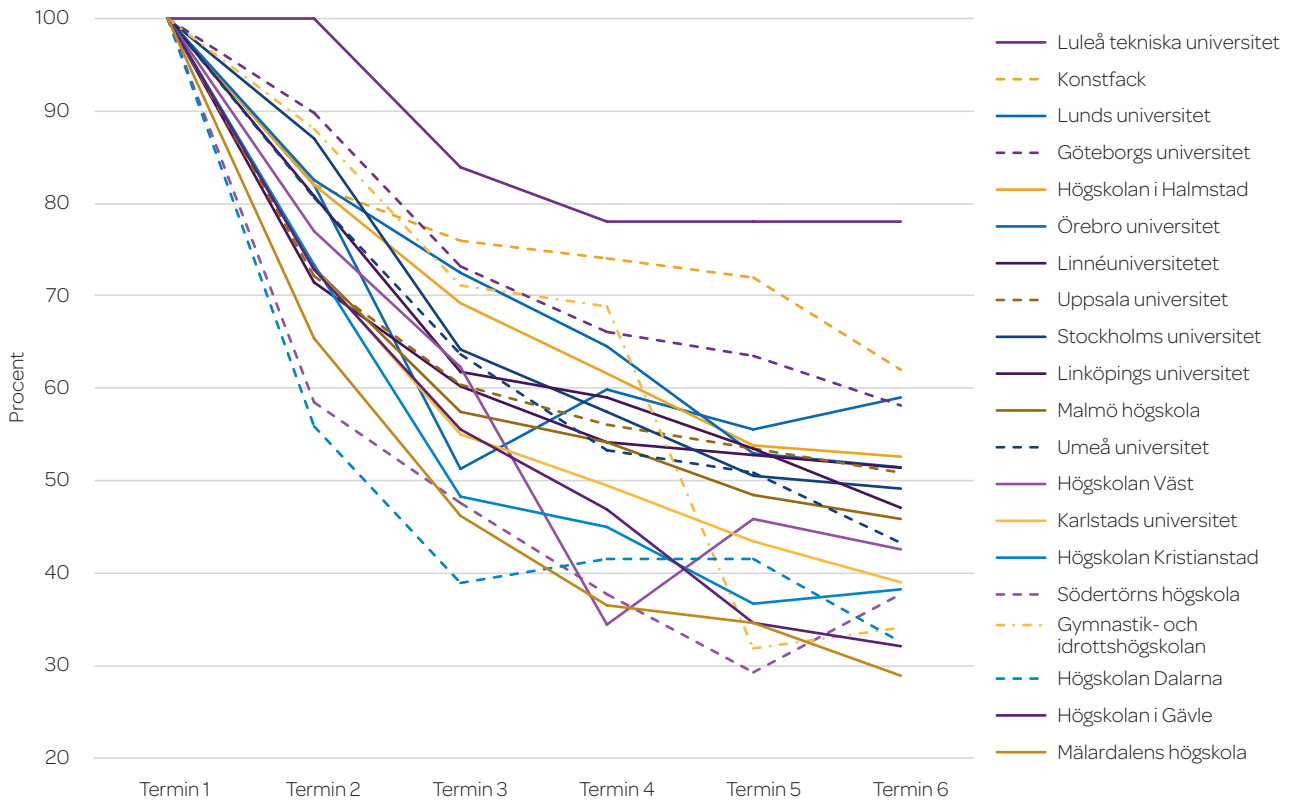
Tjugotvå lärosäten ger utbildningar till högskoleingenjörsexamen. Av dessa har 20 lärosäten 50 eller fler nybörjare vilket visas i Figur 19. Den totala kvarvarofrekvensen termin 6 för utbildningar till högskoleingenjörsexamen är 69 procent. Av de 20 lärosätena har Högskolan i Borås högst kvarvaro på 78 procent tätt följt av Högskolan Väst, Örebro universitet och Linköpings universitet medan Linnéuniversitetet och Mälardalens högskola har lägst kvarvaro på 60 procent (se Figur 19).

Figur 19. Kvarvarofrekvenser på högskoleingenjörutbildningar per lärosäte termin 1-6. Notera den brutna y-axeln.

Kvarvaro på ämneslärarutbildningar per lärosäte

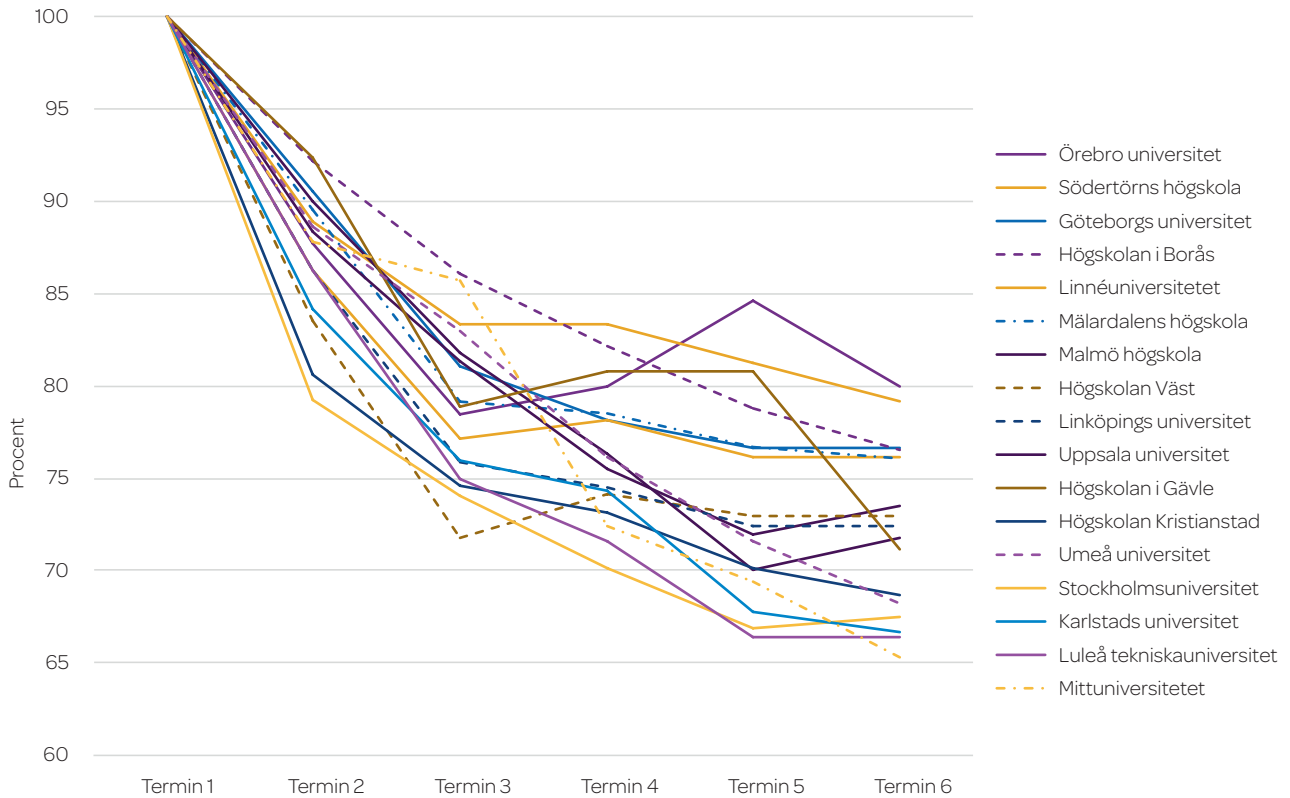
Tjugofem lärosäten ger utbildningar till ämneslärarexamen och av dessa har 20 lärosäten 50 eller fler nybörjare visas i Figur 20. Den totala kvarvarofrekvensen termin 6 för ämneslärarutbildningar vid de 25 lärosätena är 47 procent, dock varierar kvarvaron stort mellan lärosätena. Luleå tekniska universitet har högst kvarvaro på 78 procent, följt av Konstfack på 62 procent. Mälardalens högskola har lägst kvarvaro på 29 procent, följt av Högskolan i Gävle på 32 procent.

Figur 20. Kvarvarofrekvenser på ämneslärarutbildningar per lärosäte termin 1–6. Notera den brutna y-axeln.

Kvarvaro på förskollärarytbildningar per lärosäte

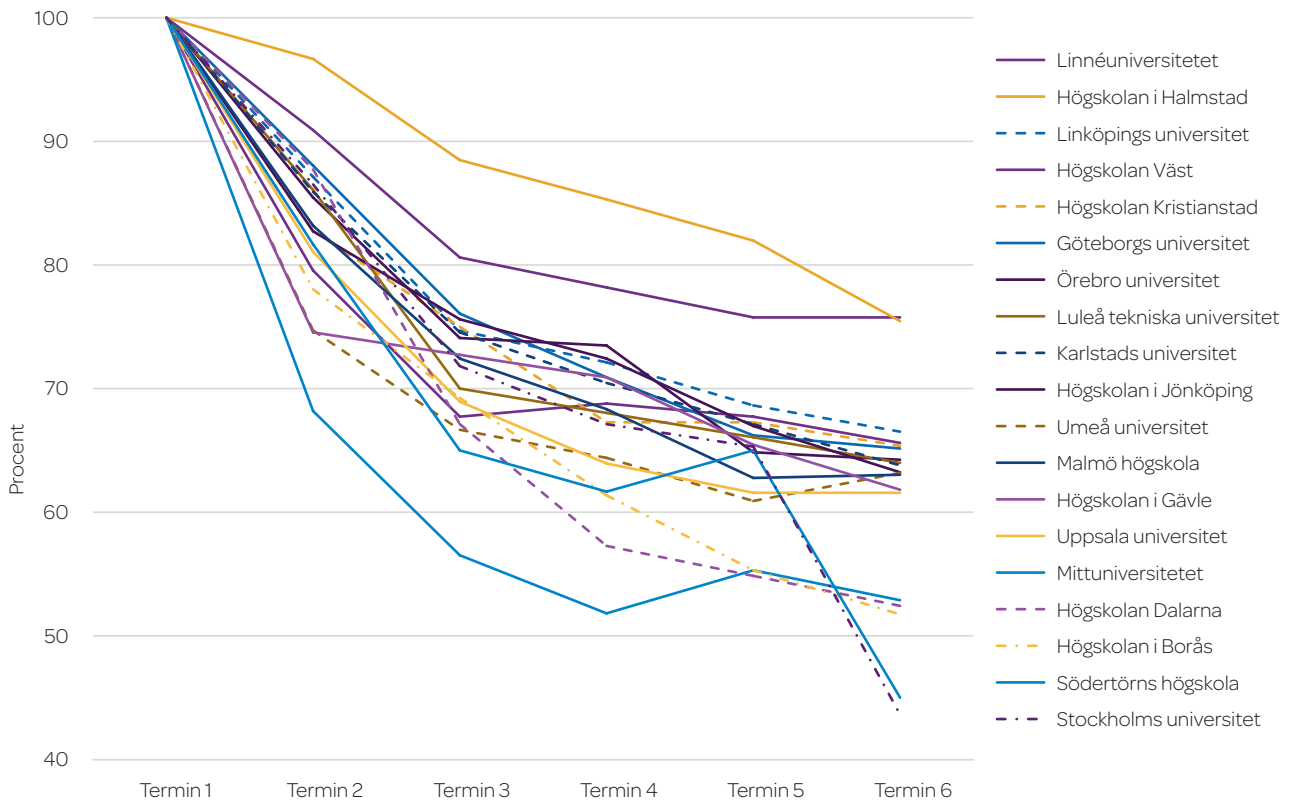
Nitton lärosäten ger utbildningar till förskollärare och av dessa har 17 lärosäten 50 eller fler nybörjare vilket visas i Figur 21. Den totala kvarvarofrekvensen termin 6 för förskollärarytbildningar vid de 19 lärosätena är 73 procent. Högst kvarvaro har Örebro universitet på 80 procent, följt av Södertörns högskola medan Mittuniversitetet har den lägsta kvarvaron på 65 procent tätt följt av Luleå tekniska universitet.

Figur 21. Kvarvarofrekvenser på förskollärarytbildningar per lärosäte termin 1–6. Notera den brutna y-axeln.

Kvarvaro på grundlärarutbildningar per lärosäte

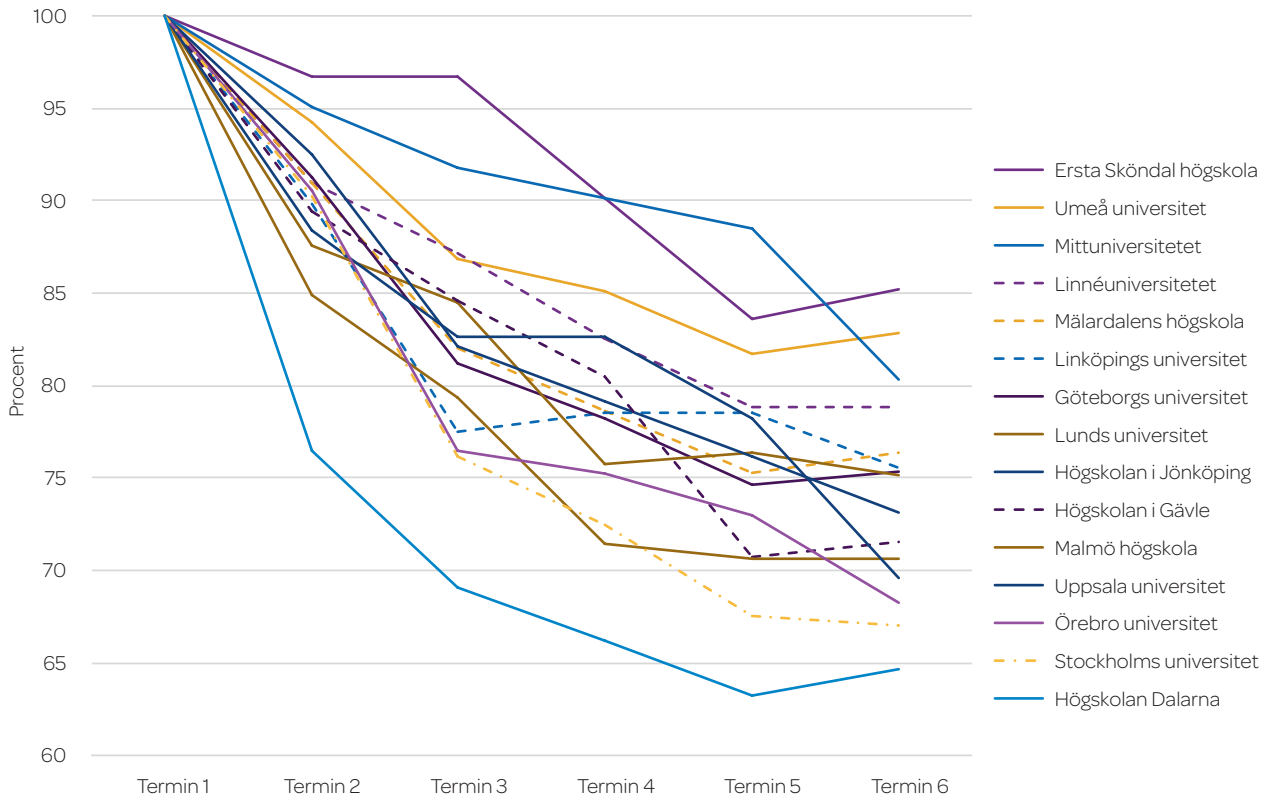
De 19 lärosäten som ger utbildningar till grundlärarexamen har 50 eller fler studentnybörjare vilket visas i Figur 22. Den totala kvarvarofrekvensen termin 6 för grundlärarutbildningar vid de 19 lärosätena är 61 procent. Högst kvarvaro har Linnéuniversitetet på 76 procent följt av Högskolan i Halmstad, medan Stockholms universitet har lägst kvarvaro på 44 procent, tätt följt av Södertörns högskola.

Figur 22. Kvarvarofrekvenser på grundlärarutbildningar per lärosäte termin 1–6. Notera den brutna y-axeln.

Kvarvaro på socionomutbildningar per lärosäte

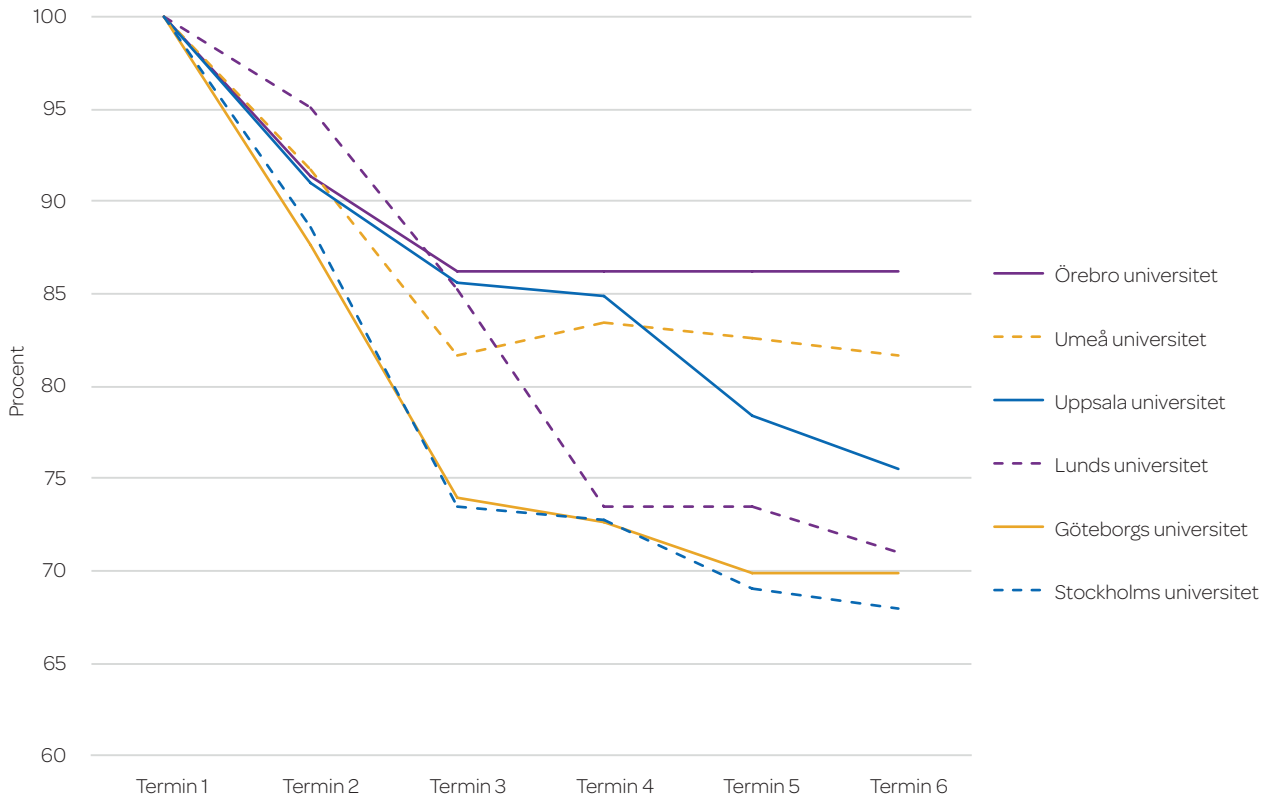
Sexton lärosäten ger utbildningar till socionomexamen varav 15 lärosäten har 50 eller fler nybörjare vilket visas i Figur 23. Den totala kvarvarofrekvensen termin 6 för socionomutbildningar vid de 16 lärosätena är 75 procent. Ersta Sköndal Bräcke högskola har högst kvarvaro på 85 procent, medan Högskolan Dalarna har lägst kvarvaro på 65 procent.

Figur 23. Kvarvarofrekvenser på socionomutbildningar per lärosäte termin 1–6. Notera den brutna y-axeln.

Kvarvaro på juristutbildningar per lärosäte

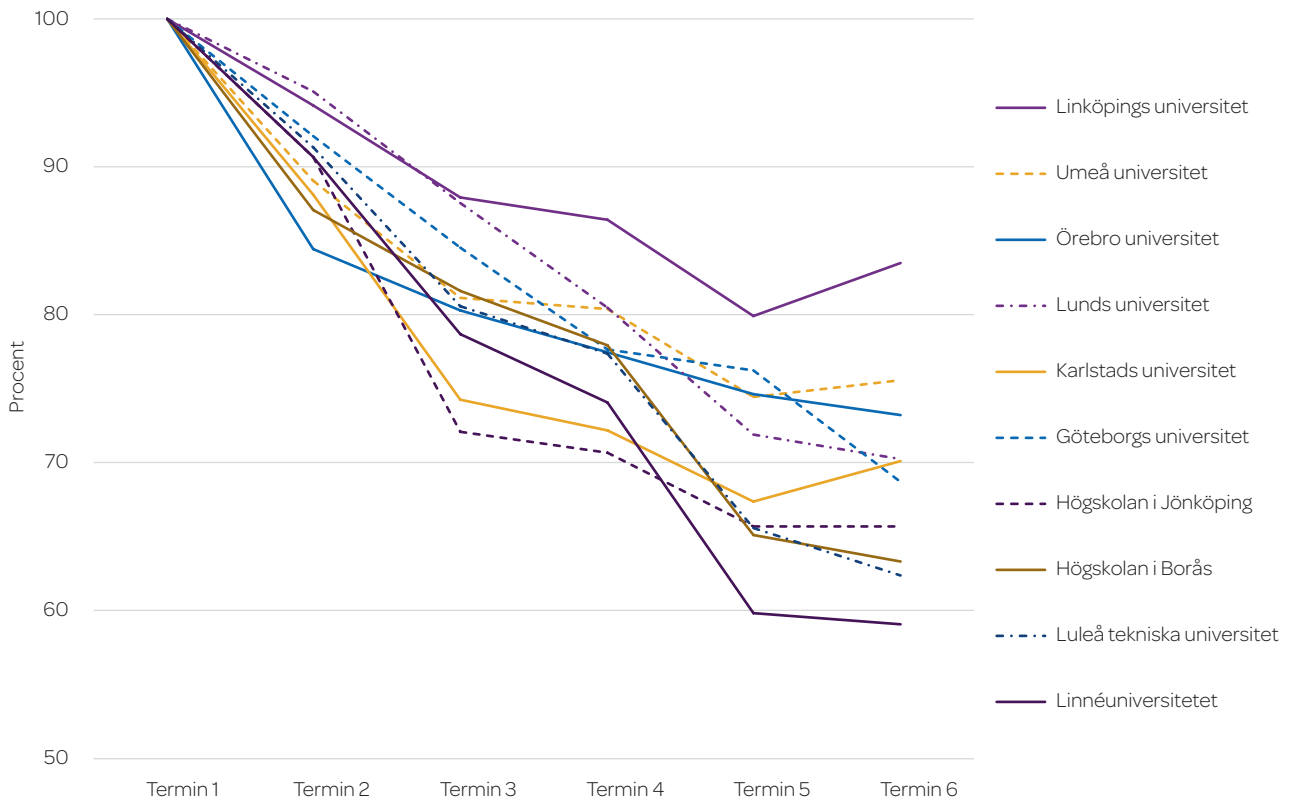
Six lärosäten ger utbildningar till juristexamen och alla har 50 eller fler studentnybörjare vilket visas i Figur 24. Den totala kvarvarofrekvensen termin 6 för juristutbildningar på de sex lärosätena är 74 procent. Högst kvarvaro har Örebro universitet på 86 procent följt av Umeå universitet på 82 procent. Stockholms universitet och Göteborgs universitet har lägst kvarvaro på 68 respektive 70 procent.

Figur 24. Kvarvarofrekvenser på juristutbildningar per lärosäte termin 1–6. Notera den brutna y-axeln.

Kvarvaro på civilekonomutbildningar per lärosäte

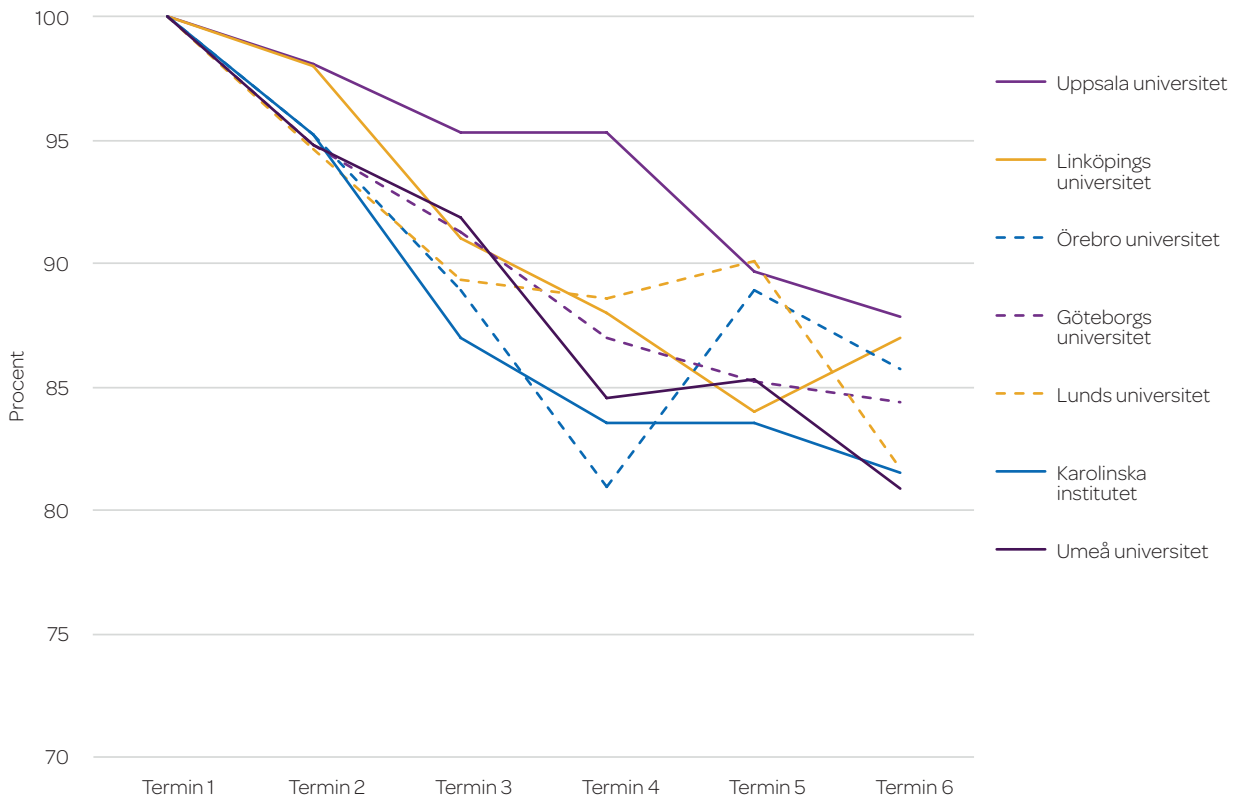
Elva lärosäten ger utbildningar till civilekonomexamen och tio av dessa har 50 eller fler studentnybörjare vilket visas i Figur 25. Den totala kvarvarofrekvensen termin 6 för civilekonomutbildningar vid de elva lärosätena är 70 procent. Linköpings universitet har högst kvarvaro på 84 procent medan Linnéuniversitetet har lägst kvarvaro på 59 procent.

Figur 25. Kvarvarofrekvenser på civilekonomutbildningar per lärosäte termin 1–6. Notera den brutna y-axeln.

Kvarvaro på läkarutbildningar per lärosäte

Sju lärosäten ger utbildningar till läkarexamen och alla har 50 studentnybörjare eller fler vilket visas i Figur 26. Den totala kvarvarofrekvensen termin 6 för läkarutbildningar vid de sju lärosätena är 84 procent med små variationer mellan lärosätena. Uppsala universitet har högst kvarvaro på 88 procent och Umeå universitet lägst på 81 procent.

Figur 26. Kvarvarofrekvenser på läkarutbildningar per läsår termin 1–6. Notera den brutna y-axeln.

Diskussion

Vilka variabler påverkar avhoppsriskerna?

Det första måttet vi använde i denna rapport handlade om avhopp före termin tre, så kallade tidiga avhopp. Vilket **kön** studenten har påverkar benägenheten att hoppa av. Den bivariata analysen visar att det är stor skillnad i andelen kvinnor respektive män som hoppar av sin utbildning i ett tidigt skede. Män hoppar överlag av i högre grad än kvinnor och störst är skillnaderna på förskolläraryrket, grundläraryrket, socionom- och sjuksköterskeprogrammen. Dessa fyra program är också de med högst andel kvinnor, vilket visar att männen hoppar av i störst uträkning på just kvinnodominerande utbildningar, men att det omvända inte gäller. Det faktum att kvinnor i genomsnitt har högre gymnasiebetyg än männen och att gymnasiebetygen har sådan stor betydelse för avhoppsfrekvensen skulle kunna förklara denna könsskillnad. Regressionsanalysen visar emellertid att effekten av kön på avhopp finns kvar när vi kontrollerar för skillnader i gymnasiebetygen. Detta visar att skillnader i gymnasiebetyg inte kan förklara könsskillnaderna i avhoppsfrekvenser.

Vidare fann vi att studenternas **ålder** vid utbildningsstarten också påverkar avhoppsfrekvensen. För det första är det stor variation mellan programmen i andelen studentnybörjare som påbörjar en utbildning direkt efter gymnasiet (19–20 år) eller senare (≥ 21 år). På utbildningarna till förskollärare, sjuksköterska, socionom och grund- och ämneslärare är andelen unga nybörjare lägre jämfört med på utbildningarna till läkare, jurist, högskoleingenjör, civilekonom och civilingenjör. De bivariata analyserna visar att yngre studenter generellt hoppar av i högre grad än de något äldre studenterna. En skillnad som också består i den logistiska regressionen. Oddskvoten är under ett på alla utbildningarna och signifikant på alla förutom läkarutbildningen. Ur ett genomströmningsperspektiv är det alltså inte fördelaktigt med direkt övergång från gymnasiet till högskolan.

Studenter med **utländsk bakgrund** hoppar av i högre grad på flera av programmen och de bivariata analyserna visar att skillnaderna är stora på flera av programmen. Störst är skillnaderna på utbildningar till ämneslärare, grundläraryrket, förskolläraryrket, sjuksköterska och civilekonom. På utbildningar till jurist, läkare och högskoleingenjör är istället skillnaderna i avhopp mellan grupperna mycket små. Dessa skillnader står sig väl i de logistiska regressionerna. Regressionsanalysen visar att detta resultat är oberoende av skillnader i de andra variablerna. Kort sagt, oavsett gymnasiebetyg, kön, ålder vid högskolestart och social bakgrund; om man har utländsk bakgrund är det mera sannolikt att hoppa av vissa utbildningar jämfört med om du har svensk bakgrund. Mönstret är alltså inte entydigt, men ger likväl anledning till eftertanke kring varför effekten trots allt är relativt stor på vissa utbildningar.

Social bakgrund är ett komplext fenomen att mäta. Det innehåller flera dimensioner av makt, socialt och kulturellt kapital, inkomster och förmögenhet et cetera som inte låter sig fångas i ett mått. Här använder vi den högst utbildade föräldrarnas utbildningsnivå som proxy och det har självklart sina begränsningar. Måttet är dock relevant för diskussionen om breddat deltagande vilket gör att vi tycker att det är ett mått som passar bra i sammanhanget. Studenternas sociala bakgrund skiljer sig åt stort mellan olika program. På utbildningen till läkare är andelen studenter med högutbildade föräldrar 68 procent, medan det på utbildningen till forskollärare är 37 procent. Denna sociala snedrekrytering är välkänd och visar att personer från olika social bakgrund både påbörjar högre studier olika hög grad och söker sig till olika utbildningar. Intressant nog så har social bakgrund mycket liten betydelse för benägenheten att hoppa av en högskoleutbildning. Undantaget är civilingenjörsprogrammet där studenter med lågutbildade föräldrar hoppar av i högre grad än studenter med medelhögt och högutbildade föräldrar. Och på utbildningen till högskoleingenjör finns istället en tendens att studenter med högutbildade föräldrar hoppar av i högre grad. Dock är denna effekt är inte så stor. Sett till alla tio yrkesexamensprogram måste, trots dessa undantag, den sammanfattande slutsatsen vara att social bakgrund inte påverkar risken för avhopp.

Tidigare analyser har för vissa yrkesexamensprogram visat på ett starkt samband mellan **gymnasiebetyg** och avhopp där studenter med låga gymnasiebetyg hoppar av i högre grad än studenter med högre betyg²⁰. Där påvisas också ett starkt samband mellan betygen från gymnasiet och de efterföljande studieprestationerna på högskolan. I denna studie fann vi att det var stor skillnad i studenternas genomsnittliga gymnasiebetyg mellan olika yrkesexamensprogram samt att avhoppsfrekvenserna var högst för studenter med låga gymnasiebetyg. De bivariata analyserna är i stort samstämmiga med resultaten från regressionsanalyserna. Att påbörja högskolestudier med låga gymnasiebetyg ökar i hög grad risken för tidigt avhopp. Detta gäller för nio av de tio programmen (socioonomutbildningen undantaget). Med andra ord, gymnasiebetyget har för majoriteten av programmen en stor påverkan på benägenheten att hoppa av. Undantaget utbildningen till socioonom där vi inte kan se att gymnasiebetygen påverkar benägenheten att hoppa av. Men det finns inga utbildningar där studenter med höga gymnasiebetyg hoppar av i högre grad. Ett sådant hypotetiskt resultat kan tyckas orealistiskt men eftersom studenter med höga gymnasiebetyg har fler utbildningar att välja ibland skulle dessa kunna hoppa av för byte till mer attraktiva utbildningsalternativ. Det skulle i så fall kunna tyda på allvarliga kvalitetsproblem. Men inga sådana tecken finns i resultaten från denna analys.

Baserat på avhoppsanalyserna kan vi konstatera att det för de flesta av de tio största yrkesexamensprogrammen finns generella samband mellan avhopp och gymnasiebetyg, kön och ålder. Svensk respektive utländsk bakgrund har betydelse på vissa utbildningar. Och att social bakgrund generellt inte påverkar benägenheten att hoppa av sin utbildning.

20. Lärarstudenterna gymnasiebetyg, avhopp och studieprestation, Statistisk analys 2017/1, UKÄ.

Avhoppen under sex första terminerna

Vi studerade också genomströmning genom att för de tio yrkesexamensprogrammen undersöka individuella lärosätens kvarvarofrekvenser på dess utbildningar inom de olika programmen. Syftet med den här analysen är att för varje program identifiera goda exempel samt uppmärksamma vilka lärosäten som har problem med genomströmning mätt som kvarvarotermi 1 till 6. Tydligt är att avhoppet är störst i början på alla utbildningar. Men det är inte så att avhoppet helt planar ut efter någon termi. Snarare fortsätter avhoppet de efterföljande terminerna, om än i minskad takt. Ett tydligt resultat är att inget lärosäte har problem med alla program, det vill säga problematiken kring avhopp är oftast specifikt för ett visst program på ett visst lärosäte. Här följer några exempel. Mälardalens högskola har jämfört med andra lärosäten relativt låga kvarvarofrekvenser termi 6 på utbildningar till civilingenjör, ämneslärare och högskoleingenjör och medelhöga på utbildningar till förskollärare och socionom. Luleå tekniska universitet har för utbildningar på ämneslärarprogrammet högst kvarvarofrekvens termi 6 jämfört med de andra lärosätena. Däremot är avhoppsfrekvenserna på utbildningar inom högskoleingenjör- och civilekonomprogrammen på Luleå tekniska universitet bland de lägsta. Linnéuniversitetet har den högsta kvarvarofrekvensen på utbildningar till grundlärare men den i särklass lägsta för utbildningar till civilekonom. Problem med stora avhopp är således programspecifika snarare än högskolespecifika.

Åtgärder för att minska avhoppet

Detta är inte en studie som utvärderar effekterna av olika åtgärder för att minska avhoppet från högre utbildning och således kan vi inte heller säga vilka åtgärder som är effektiva. Resultaten kan dock användas för att identifiera var åtgärder skulle kunna få effekt (baserat på att stora avhopp innebär en stor förbättringspotential) och därmed ett bättre resursutnyttjande för såväl lärosäte som student. Det finns mer allmänna åtgärder som att säkerställa hög kvalitet på alla utbildningar och för studenter med olika bakgrund. Det här är ett område där lärosätena kan påverka mycket, men det är ett mycket brett och komplicerat område att arbeta med. Vad det ändå handlar om är att skapa en utbildningssituation, ett mottagande och en miljö där studenterna får goda förutsättningar att genomföra och slutföra sina utbildningar.

Riktade åtgärder

Studenter med större risk för avhopp är inte jämnt utspridda på landets högskoleutbildningar. Till utbildningar med stora tidiga avhopp och utbildningar med stora andelar studenter med lägre gymnasiebetyg skulle det behövas riktade åtgärder, möjligtvis i form av extra resurser, för att minska avhoppet.

Identifiera studenterna som riskerar att hoppa av

Det finns redan system för att följa studenternas studieprestationer och därmed tidigt kunna identifiera studenter som riskerar att hoppa av. Trackit är ett sådant exempel. UKÄ menar att den kunskap som sådana system kan generera är en förutsättning för att kunna sätta in åtgärder för de individer och de utbildningar där de gör mest nytta.

Männen på kvinnodominerade utbildningar

Män är generellt mer benägna att hoppa av i jämförelse med kvinnor. Men avhopsbenägenheten är klart större på utbildningar som de kvinnodominerade vård- och lärarutbildningarna. Skälen till detta går inte att finna i vår analys. Möjligen finns goda exempel att hämta från de traditionellt mansdominerade ingenjörsutbildningarna där studenternas kön inte påverkar risken för avhopp.

Höjda krav för antagning

I dag är kravet för både grundläggande och särskild behörighet att studenten ska ha uppnått betyget E på gymnasiet. Det är det lägsta godkända betyget på en sexgradig skala. Högskolan kan således i princip inte förvänta sig att nybörjarstudenterna har högre kunskaper och färdigheter än det som krävs för att uppnå betyg E på gymnasiet. Särskilt gäller detta utbildningar med liten konkurrens om platser. Resultaten i analyserna ovan visar tydligt att gymnasiebetygen har stor påverkan på risken att hoppa av och att studenter med låga gymnasiebetyg i hög grad hoppar av, särskilt när det kommer till vissa utbildningar. Effekten är allra tydligast på ämneslärarutbildningen. Att höja kraven för antagning till högre utbildning skulle kunna innebära att förväntningarna på nybörjarstudenternas kunskaper och färdigheter skulle kunna höjas samtidigt som avhoppet skulle minska. Men detta skulle samtidigt stänga ute fler potentiella studenter från högskolan. För en mer utvecklad diskussion om detta se tidigare rapport²¹.

Breddat deltagande och avhopp

Social bakgrund har en stor effekt på många utbildningsutfall. I betygen på gymnasiet, övergången till högre studier, val av utbildning et cetera går det att se tydliga spår av social bakgrund. Social bakgrund har mycket stor betydelse för övergången från gymnasiet till högskolan. Om minst en av studenternas föräldrar hade forskarutbildning så var övergången till högskolan 85 procent då studenterna fyllt 25 år. Motsvarande siffra för studenterna med föräldrar med högst förgymnasial utbildning var 22 procent²². Och detta samband har visat sig väldigt stabilt över tid trots insatser för breddad rekrytering under många år. När det gäller val av utbildning på högskolan, se till exempel Figur 4 ovan, finns också en stark koppling till social bakgrund. Våra analyser visar dock att den sociala bakgrunden inte har någon betydelse för benägenheten att hoppa av, vilket i grunden är ett mycket positivt resultat. Det finns alltså

21. Lärarstudenterna gymnasiebetyg, avhopp och studieprestation, Statistisk analys 2017/1, UKÄ

22. Universitet och högskolor – Årsrapport 2017, UKÄ. Sida 52.

inget som tyder på att studenter från mer studieovana familjer skulle vara missgynnade på högskolan och därmed hoppa av i högre grad.

Enligt högskolelagen ska universitet och högskolor aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan. Enligt en ny promemoria från regeringen ska högskolor aktivt främja ett brett deltagande i utbildningen²³. Formuleringen "främja ett brett deltagande" omfattar inte bara rekryteringsfrämjande åtgärder utan också att främja ett brett deltagande bland de som har antagits. Det kan till exempel handla om att ge studenterna ett bra mottagande och stöd under hela utbildningen. Breddat deltagande har också en bredare betydelse såtillvida att den inkluderar fler aspekter än social bakgrund. Detta innebär att "universiteten och högskolorna ska vidta åtgärder för att främja att personer från olika delar av landet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller social bakgrund ska söka, påbörja och fullfölja en högskoleutbildning" enligt regeringens förslag. Alla dessa aspekter har vi i denna studie inte kunnat analysera.

Debatten om breddad rekrytering och breddat deltagande har i hög grad kommit att handla om studenternas förkunskaper, förmåga att tillgodogöra sig högre utbildning och om hur lärosätena skulle tvingas anpassa sig till nya studentgrupper genom att sänka kraven på studenterna. Resonemanget bygger på att två analytiskt åtskilda, och svagt empiriskt relaterade, egenskaper (förkunskaper och social bakgrund) inte hålls isär. Därmed dras slutsatsen att ytterligare insatser för ett breddat deltagande med nödvändighet skulle innebära fler studenter med sämre förkunskaper och sämre förmåga att tillgodogöra sig högre utbildning. Detta resonemang förefaller både analytiskt och empiriskt felaktigt.

Om analysen i stället håller isär förkunskaper från social bakgrund visar den här studien att det är möjligt att intensifiera arbetet med breddat deltagande, ur alla de aspekter som nämns ovan, utan att det ska behöva leda till studenter med lägre förkunskaper och lägre krav på studenternas prestationer i högskolan.

Resultaten från denna studie tyder på att studenter från studieovana miljöer inte har någon ökad benägenhet att hoppa av sina studier jämfört med de grupper som traditionellt varit överrepresenterade på högskolan. Implikationen av detta blir att åtgärder för breddad rekrytering bör fokusera på potentiella studenter från studieovana miljöer med goda förkunskaper. Ett framgångsrikt sådant arbete bör kunna leda till att nybörjarstudenternas förkunskaper som grupp snarare ökar än minskar. Att lyckas bredda rekryteringen på detta sätt kan därför sägas vara en förutsättning för en högskola med höga ambitioner avseende både kvalitet och kvantitet.

23. <http://www.regeringen.se/4a0cf3/globalassets/regeringen/dokument/utbildningsdepartementet/hogre-utbildning/brett-deltagande-i-hogskoleutbildning.pdf>

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

www.uka.se

